

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

INGA EREMINIENĖ

**SPORTO POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS: KASKADININKŲ SPORTO
ATVEJIS ES (LIETUVOJE, JUNG TINĖJE KARALYSTĖJE) IR
NAUJOJOJE ZELANDIJOJE**

ES politikos ir administavimo magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Prof.habil.dr.V.K.Paulikas

VILNIUS

2015

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

**SPORTO POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS: KASKADININKŲ SPORTO
ATVEJIS ES (LIETUVOJE, JUNG TINĖJE KARALYSTĖJE) IR
NAUJOJOJE ZELANDIJOJE**

ES politikos ir administavimo magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621L23002

Vadovas

(parašas) _____

Prof.habil.dr.V.K.Paulikas

(data) _____

Recenzentas

(parašas) _____

(data) _____

Atliko

_____ gr. stud.

(parašas) _____ Inga Ereminienė

(data) _____

VILNIUS,

2015

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRŠAS	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	4
ĮVADAS.....	5
1. Sporto svarba visuomenės ir valstybės požiūriu.....	8
2. Sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas Lietuvoje.....	11
3. Sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas ES	17
3.1. Globalizacija sporto politikoje	21
4. Kaskadininkų sportas	25
4.1. Kaskadininko ugdymo politika Lietuvoje.....	27
4.2. Kaskadininko ugdymo politika Jungtinėje Karalystėje	28
4.2.1. Jungtinės Karalystės kaskadininkų kvalifikacijų grupės.....	33
4.3. Kaskadininko ugdymo politika Naujojoje Zelandijoje.....	37
4.4. Kaskadininko darbas Lietuvoje: draudimo politika	39
4.5. Kaskadininko darbas Jungtinėje Karalystėje: draudimo politika.....	40
4.6. Kaskadininko darbas Naujojoje Zelandijoje: draudimo politika	43
5. Kaskadininkų sporto politika Lietuvoje – atvejo studija	46
5.1. Profesionalaus kaskadininkų sporto stovyklos projektas	52
IŠVADOS	59
ANOTACIJA	67
ANOTATION.....	68
SANTRAUKA.....	69
SUMMARY	71
PRIEDAS.....	72

PAVEIKSLŲ SĄRŠAS

1 pav. Sporto vaidmuo (sudaryta darbo autoriaus pagal „Baltoji knyga dėl sporto“, Europos komisija. Liuksemburgas: Europos bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007).....	8
2 pav. Lietuvos sportininkų iškovoti medaliai olimpinėse žaidynėse (sudaryta darbo autoriaus pagal Lietuvos tautinio olimpinio komiteto internetinę svetainę, http://www.ltok.lt/node/150)	22
3 pav. Kaskadininkų vertybės (sudaryta darbo autoriaus pagal kaskadininkų mokyklos strateginį planą)33	
4 pav. Tyrimo dalyvavusių respondentų amžius procentais (sudaryta darbo autoriaus pagal užpildytas apklausos anketas).....	50

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. ES sporto politikos „Baltojo knyga“ tikslai (sudaryta darbo autoriaus pagal „Baltoji knyga dėl sporto“, Europos komisija. Liuksemburgas: Europos bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007) ..	Error! Bookmark not defined.
2 lentelė. Kaskadininkų repeticijos (filmavimo dienos) rizikos vertinimo pavyzdys (sudaryta darbo autoriaus pagal kompanijos „Front Row“ vykdomą vertinimo sistemą).	Error! Bookmark not defined.
3 lentelė. Atlikto tyrimo respondentų charakteristika (sudaryta darbo autoriaus pagal užpildytas respondentų anketas).....	Error! Bookmark not defined.
4 lentelė. Projekto kiekybiniai ir kokybiniai rezultatai (sudaryta darbo autoriaus pagal projekto idėją)	Error! Bookmark not defined.
5 lentelė. Detali informacija apie planuojamas projekto išlaidas (sudaryta darbo autoriaus pagal projekto idėją).....	Error! Bookmark not defined.

IVADAS

Temos aktualumas. Europos Sąjunga sudaro įvairialypę grupę šalių, kur kiekviena iš jų yra unikali tam tikrais faktoriais: kultūriniais, politiniais, ekonominiais ir socialiniais. Akivaizdūs skirtumai taip pat yra šalies žmonių sveikatos būklėje, gyvenimo sąlygose. Gera sveikata gali būti laikoma vienu iš svarbiausių socialinės ir ekonominės gerovės išteklių. Statistikos duomenimis suaugusių gyventojų dauguma savo sveikatą vertina gerai arba labai gerai. Airijoje ir Švedijoje 2012 m. daugiau nei 80 % saugusiųjų įvertino savo sveikatą kaip gerą arba labai gerą. Bendras Europos Sąjungos rodiklis tuo metu buvo 69 % suaugusiųjų, kurie vertino savo sveikatą gerai arba labai gerai, o tuo tarpu Lietuvoje rodiklis buvo tik 44,8 %. ¹ Rytų medicinos ekspertai teigia, kad sveikata prasideda nuo kūno, fizinio aktyvumo ir pratimų.

Sporto tema buvo ir yra aktuali visose pasaulio šalyse, nes sveikas, sportiškas žmogus yra siejamas su darbo jėga ir pajėgia darbo rinka. Visų pasaulio ekonomikų pagrindiniai tikslai yra trys: augimas, aukštas įdarbinamumas ir kainų stabilumas. Visi šie trys faktai glaudžiai siejasi su darbo rinka, šalies gyventojais, kurie ir kuria ekonomiką. Vadinasi, turėti stiprią darbo jėgą yra kiekvienos šalies prioritetas. Būtent todėl kiekviena šalis, sąjunga formuoja sporto politiką ir yra suinteresuota jos tikslingu įgyvendinimu.

Sporto tema yra labai plati, ją sudaro informacija apie visas sporto šakas. Sporto šakų skaičius nuolat augo, tobulėjant visuomenei, atsirandant naujiems reiškiniams, veikloms atsirasdavo ir naujos sporto šakos. Vienas iš tokių pavyzdžių yra kaskadininkų sportas, kuris atsirado kartu su kino pramone. Lietuvos kino industrija kasmet plečiasi, o 2014-ųjų sausio 1 d. Lietuvoje įsigaliojusi Pelno mokesčio lengvata, kuri užtikrins kino industrijos augimą ir darbo paklausos didėjimą šioje srityje.

Temos ištirtumas. Sporto tema diskutuojama tiek nacionaliniu, tiek pasauliniu lygmeniu. Lietuvoje šią temą tyrė ir aprašo J. Skernevičius, A. Raslanas, R. Dadelienė, A. Skurvydas, A. Skarbalis,

¹ S. MEGYESIOVA, V. LIESKOVSKA, SGEM2014 Conference on Psychology and Psychiatry, Sociology and Healthcare, Education, www.sgemsocial.org, SGEM2014 Conference Proceedings, ISBN 978-619-7105-23-0/ ISSN 2367-5659, September 1-9, 2014, Vol. 2, 1097-1104 pp

R. Jankauskienė ir kt. Pasaulyje sporto temą analizuoja ir aprašo tokie autoriai kaip K. Dallermassl, L. Ferkins, J. Montel. Kiekviena šalis turi paketą nacionalinių teisės aktų, kurie reglamentuoja šią veiklą, o Europos Sąjungos lygmeniu 2007 m. liepos 11 d. Komisija priėmė „Baltąją knygą dėl sporto“, kurioje numatė veiksmus, kuriuos įgyvendins ir remis sporto srityje.

Tyrimo objektas – kaskadininkų sporto politikos įgyvendinimas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje.

Tiriamąo darbo problema – kaip formuojama ir įgyvendinama kaskadininkų sporto politika Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje?

Tyrimo tikslas – remiantis mokslinė literatūra ir teisės aktais įvertinti kaskadininkų sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje.

Darbo uždaviniai:

1. Apibūdinti sporto svarbą visuomenei ir politikai.
2. Išanalizuoti sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje.
3. Išanalizuoti kaskadininkų sporto draudimo ir ugdymo politiką Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje.
4. Atlikti Lietuvos kaskadininkų sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo atvejo studiją.

Tyrimo metodai: literatūros analizė, teisės aktų analizė, interviu, anketinė apklausa, atvejo analizė.

Praktinė darbo reikšmė. Atliktos analizės rezultatai panaudoti atvejo studijos tyrime, kuris gali būti naudojamas projektinės veiklos įgyvendinime, t.y. atlikta atvejo studija gali būti praktiškai panaudota kaip informacija pildant paraišką finansavimui gauti.

Pirmoje darbo dalyje, remiantis mokslinė literatūra - pristatoma sporto svarba visuomenei ir valstybei. Antroje darbo dalyse, remiantis teisės aktais, analizuojama esama situacija sporto politikos įgyvendinime Lietuvoje, pristatoma vykdoma politika ir prioritetų skirstymas formuojant politiką. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos politikos formavimui daro įtaką Europos Sąjungos lygmeniu priimtos direktyvos ir reglamentai, trečioje darbo dalyje analizuojama Europos Sąjungos suformuota praktika sporto srityje. Ketvirtoje darbo dalyje atlikta kaskadininkų sporto politikos analizė Lietuvoje,

Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje draudimo politikos ir ugdymo politikos požiūriais ir praktika. Atlikta analizė parodė, kad Lietuvoje susiformavusios aiškos kaskadininkų sporto politikos nėra, yra tik neformali, nestandartizuota ir nereglamentuota veikla ir, norint pateikti konkrečias rekomendacijas politikos formavimo pagdindui reikalingi tolimesni tyrimai. Atsižvelgiant į tai, penktoji dalis skirta atvejo studijai, kurioje interviu ir anketinės apklausos metodų pagalba identifikuotos svarbiausios politikos kryptys, prioritetai bei suformuotos rekomendacijos.

1. Sporto svarba visuomenės ir valstybės požiūriu

Fizinis aktyvumas – nepakeičiamas gyvenimo dėsnis. Proto ir kūno ugdymui reikalinga mankšta. Yra žinoma begale aktyvios fizinės veiklos galimybių, tačiau visos jos vienaip ar kitaip yra susiję su sportu. Sportas – visos fizinės veiklos formos, kuriomis organizuotai ar individualiai siekiama tobulinti fizinę ištvermę ir psichinę gerovę, formuoti socialinius santykius ar siekti rezultatų įvairaus lygio varžybose.² Kūno kultūra plačiąja prasme – tai ir gyvenimo būdas, ir sveikos gyvensenos samprata, ir higienos kultūra, ir ugdymosi rezultatas. Padėdama žmogui egzistuoti, ji kartu padeda geriau įgyvendinti jo pašaukimą. Žmogus, norintis veikti, kurti materialines ir dvasines vertybes, visiškai realizuoti savo gebėjimus, turi susiformuoti brandžią kūno kultūrą. Dėl tos priežasties žmogui, suvokiančiam kūno kultūros svarbą, jos formavimas yra labai reikšmingas.³ Jau Antikos laikais žmonės suvokė sporto prasmę bei svarbą. Bėgant šimtmečiams sporto funkcijos nuolat plėtėsi ir galimybės augo.

1 pav Sporto vaidmuo (sudaryta darbo autoriaus pagal „Baltoji knyga dėl sporto“, Europos komisija. Liuksemburgas: Europos bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007)

²Europos komisija. Baltoji knyga dėl sporto.Liuksemburgas:Europos bendrijų oficialiųjų leidinių biuras.2007.p.12

³ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto strategija 2005–2015m.

Visose Pasaulio valstybėse sportas užima ypač svarbią vietą - yra svarbus socialinis reiškinys, nes skatina piliečius būti aktyviais visuomenės nariais. Sveika piliečių gyvensena yra vienas iš prioritetinių uždavinių daugelio valstybių strateginiuose planavimo dokumentuose, politinių partijų programose, o sportas – esminis ramstis viso to skatinimui. Sporto vaidmuo yra daugialypis ir apimantis įvairias visuomenės sritis (1 pav.), kurios svarbios tiek asmenybės vystymuisi ir tobulėjimui, tiek bendrai visuomenės gerovei užtikrinti. Vadinasi, sportas yra viešojo sektoriaus subjektas, nors sportinė veikla šiam sektoriui neatneša tiesioginės vertės, o priešingai - reikalauja nemažų investicijų. Kita vertus, valstybėse organizuojamos Olimpiados, Pasaulio ir Europos čempionatai, tarptautinės varžybos, kurie yra tiesioginės pajamos šalies verslui. 2011 – 2012 metais buvo atliktas tyrimas “Sporto indėlio į ekonominį augimą ir užimtumą ES“, inicijuotas Europos Komisijos. Duomenys buvo renkami iš visų Europos Sąjungos narių. Atliktas tyrimas parodė, kad net 1,76% bendrojo vidaus produkto yra sukurama sporto.⁴ Apibendrinant, sporto veiklos šalies gyvenime yra investiciniai valstybiniai projektai tiek ekonominiu, tiek reprezentaciniu požiūriu.

Kiekvienos demokratinės valstybės ideologinis siekis yra gyventi vidinėje ir išorinėje taikoje, lygiai taip pat ir sporte - pagrindinė vertybė yra taika. Sporte kaip ir visuomenės gyvenime svarbu suvokimas, kad tai yra gyvenimo filosofija, iššaukianti ir derinanti kūno, valios ir proto subalansuotas savybes. Tapatinant sportą su kultūra ir švietimu, sportas siekia sukurti gyvenimo kelią, kuris remiasi pastangų džiaugsmu, gerų pavyzdžių edukacine verte ir pagarba universaliems pagrindiniams etikos principams. Vadinasi sporto, kaip ir visuomenės tikslas yra skatinti taiką visuomenėje, susijusią su žmogaus orumo išsaugojimu.

Sporto reiškinys yra svarbus milijonams žmonių visame pasaulyje. Vis daugiau ir daugiau žmonių patinka žaisti, žiūrėti ir aptarti įvairias sporto šakas. Sportas užima svarbią vietą skirtingose kultūrose - tai reikšminga socialinės veiklos forma, kuri daro įtaką švietimo sistemai, ekonomikai ir piliečių vertybėms. Ypatingai šiuo metu, kada socialinis poveikis ir sporto reikšmė yra milžiniška. Snyderis ir Spreitzeris teigia, kad sporto atsiradimas siejamas su paskutinis XX amžiaus dešimtmečiu, kad tai tapo vienu iš labiausiai plačiai pasklidusių socialinių veiksmų šiuolaikinėje visuomenėje.⁵

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:42012Y1219%2802%29> (žiūrėta 2014.01.23)

⁵ <file:///C:/Users/Downloads/Pred-Physact.pdf> (žiūrėta 2014.01.23)

Dalyvavimas sporto veiklose yra dažnai susijęs su sveikatos ir kūno formų tobulinimu. Per sportą, žmonės pagerina ne tik savo sveikatos būklę, bet sustiprina savo motyvaciją, išmoka kontroliuoti savo emocijas, skatina asmenybės vystymąsi ir socialinius santykius. Mūsų kultūroje, žmonės sportą renkasi kaip būdą pagerinti savo gyvenimo kokybę. Kai kurie iš šių svarbių privalumų yra pateikti ir fizinio aktyvumo privalumuose pagal Seefeldt ir Vogel:

- Skatina smegenų struktūros pokyčius ir funkcijas. Sensorinė stimuliacija per fizinį aktyvumą yra būtina jauno žmogaus augimui ir nervų sistemos vystymuisi.
- Pažinimo vystymasis per galimybę plėtoti mokymosi strategijas, priimti sprendimus, įgyti, išgauti ir integruoti informaciją bei spręsti problemas.
- Skatina teigiamą požiūrį į fizinį aktyvumą ir veda į aktyvesnį gyvenimo būdą kartu su neplaniniu laisvalaikiu.
- Pagerina savivoką ir savigarbą, didina pasitikėjimą aplinka, pasitikėjimą savimi, emocinį stabilumą, nepriklausomumą ir savikontrolę.
- Yra pagrindinė jėga asmenų bendravime vaikystės pabaigoje ir paauglystėje.
- Yra emocinės motyvacijos vystymosi ir augimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo ir socialinės kompetencijos priemonė.⁶

Sportas ir fizinis aktyvumas sudaro galimybes sustiprinti fizinį, pažinimo ir socialinius domenis. Vienas iš socialinių sričių aspektų apima motyvaciją ar asmenybės pažinimą. Daugelis sociologų sutinka, kad fizinis aktyvumas yra pagrindinis būdas bendrauti su vaikais ir sportas suteikia žmogišką vertės reikšmę. Sportas yra populiarioji kultūra ir demokratinė veikla. Per sportą ir fizinį aktyvumą mes galime identifikuoti ir įveikti iššūkius, užsiimti veikla, vertinti save nematerialine prasme. Per sportą mes galime sukurti ir išreikšti moralines dorybes ir ydas, parodyti ištikimybės, atsidavimo, vientisumo ir drąsos vertybių svarbą. Sportas tarnauja socialinei psichologinei funkcijai, kuri daugeliui žmonių teikia įspūdžių, džiaugsmo ir nukreipia jausmą.

Kaip ir kiekvienas socialinis reiškinyss sportas turi savo taisykles, kultūrą, vertybes ir yra formuojama sporto politika. Aktyvus laisvalaikis, sportas skatinamas įvairiomis priemonėmis, tačiau sporto politika yra nuolatinis procesas, reikalaujantis pastovių investicijų. Tiek Lietuvoje, tiek Europos Sąjungoje pagrindinis sporto politikos tikslas turi būti skatinti gyventojų motyvaciją judėti, sportuoti, užsiimti fizine veikla

⁶ http://www.michigan.gov/documents/mde/cocurr_235854_7.pdf (žiūrėta 2014.01.23)

2. Sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas Lietuvoje

Kiekvienos šalies sporto politikos formavimo pagrindas yra efektyvus administravimas ir sistemos valdymas, kuris turi būti paremtas teisės aktų rengimu, jų įgyvendinimu. Lietuvos sporto plėtros teisinį pagrindą sudaro nacionaliniai teisės aktai: Kūno kultūros ir sporto įstatymas, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Sporto chartija, Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas ir kt. Žinoma, nacionaliniai teisės aktai ir juose priimtose nuostatos remiasi, turi sąsajas su tarptautinių organizacijų, kitų šalių praktika ir Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotomis tarptautinėmis sutartimis: Europos konvencija dėl žiūrovų brutalaus elgesio per sporto varžybas ir ypač per futbolo rungtynes, Antidopingo konvencija ir jos papildomas protokolai, Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte.

1932 m. liepos 15d. Lietuvoje buvo priimtas pirmasis Kūno kultūros ir sporto įstatymas.⁷ Įstatymas numatė, kad iš valstybinių institucijų kūno kultūra ir sportu atitinkamose srityse rūpinasi ir ministerijos, savivaldybės bei mokymo įstaigos. Vėliau šis įstatymas buvo ne kartą tobulinamas ir 2008 m. balandžio 17d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas.⁸ 1993 m. pirmą kartą susirinkus sporto kongrese, buvo vienbalsiai susitarta koku sporto keliu Lietuva išsivadavus iš Sovietų Sąjungos turi eiti. Kongreso metu, buvo apibendrinti diskusijų rezultatai ir patvirtinta Lietuvos Respublikos sporto chartija, tapusi pamatiniu dokumentu ruošiant Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto įstatymą.⁹ Patvirtinus sporto chartiją sprendimų priėmimas tapo demokratiškesnis, pagerėjo sporto organizacijų bendradarbiavimas, nubrėžti nepriklausomos Lietuvos sporto sąjungos tikslai ir uždaviniai. Antrasis Lietuvos sporto kongresas, vykęs 1996 m., pripažino, kad Lietuvos sporto modelis jau atitinka Vakarų šalių demokratinius standartus, vis labiau integruojasi į tarptautinių organizacijų programas ir buvo patvirtinta kompleksinė sporto renginių programa. 1996 m. Lietuvoje sudarant sporto terminų žodyną sportas buvo apibūdinamas kaip:

⁷ <http://www.kksd.lt/index.php?3759351161#> (žiūrėta 2014.03.01)

⁸ <http://www.kksd.lt/index.php?3759351161#> (žiūrėta 2014.03.01)

⁹ http://www.sportinfo.lt/dokumentai/periodiniai_leidiniai/sp_mokslas/SM_2005-4.pdf (žiūrėta 2014.03.01)

- „Socialinis reiškiny, neatsiejama visuomenės kultūros dalis – rengimosi varžyboms ir dalyvavimo jose sistema siekiant geriausių sportinių rezultatų;
- Nuoseklus ir nuolatinis fizinių ir dvasinių žmogaus galių plėtojamas varžymosi, lenktyniavimo būdų;
- Plačiąja prasme – visos fizinio aktyvumo formos, gerinančios žmonių fizinį parengtumą bei dvasinę būseną.“¹⁰

II-asis Kongresas ir jame priimti sprendimai sudarė sąlygas pakviesti ir 1997 m. Lietuvoje surengti II Baltijos jūros šalių sporto žaidynes, kuriose sėkmingai rungtyniavo Lietuvos sportininkai. 2000 m. buvo surengtas III-asis Kongresas, kurio metu buvo pritarta sporto strategijų rengimui, o 2005 m. įvyko IV Lietuvos sporto kongresas, kuriame galiausiai patvirtinta 2005-2015 m. Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto strategijai, kurioje atlikta SSGG (SWOT) analizė ir identifikuotas poreikis vykdyti nuolatinį gyventojų skatinimą fiziniam aktyvumui, išryškinti veiklos prioritetai, kuriems iškelti tikslai ir numatyti uždaviniai. IV Kongerso metu vieningai pripažinta, kad Lietuvos žmonės turi daugiau sportuoti. Tą akcentavo ir sveikinimus sakę šalies vadovai, ir pranešimus skaitę sporto vadovai. Kūno kultūra turi ateiti į žmonių gyvenimą ne tada, kai nebėra sveikatos, o nuo mokyklos, sporto salės ir aikštynai turi būti atviri visiems. Tęsiant tradicijas, 2005 m. įvyko VII Pasaulio lietuvių sporto žaidynės. (PLSŽ). Jų metu Pasaulio lietuvių sporto forume nutarta, jog tokia lietuvių bendravimo forma labai svarbi, tad nuo šiol PLSŽ vyks kas ketverius metus ir tik Lietuvoje.¹¹

Lietuvos sporto politiką įgyvendina Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Pasak buvusio generalinio direktoriaus Klemenso Rimšelio, šis departamentas aktyviai dalyvauja ES šalių narių sporto vykdomojoje veikloje, bendradarbiauja su Europos Komisijos Švietimo ir kultūros direktorato sporto skyriumi, skatina Lietuvos sporto organizacijas dalyvauti Europos Komisijos perengtose programose. Nuo 2014 metų liepos 17 d., departamentui vadovauja Edis Urbanavičius – kalbėdamas apie pokyčius sporto srityje teigė, sieksias įvesti daugiau dialogo ir bendradarbiavimo su sporto organizacijomis. Kūno kultūros ir sporto strategijos skyriaus vadovas –

¹⁰ S.Stonkus, „Sporto terminų žodynas“, Kaunas: Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos kūno kultūros institutas, 1996, p.502.

¹¹ <http://www.kksd.lt/index.php?4005697567>) (žiūrėta 2013.01.23)

Sigitas Stasiulis, jo patirtis labai svarbi rengiant šalies pozicijas sporto klausimais, dalyvaujant Tarybos, darbo grupių posėdžiuose, Lietuvos pirmininkavimui ES.

Sporto politikos sistemoje svarbų vaidmenį atlieka viešojo administravimo ir politinio pasitikėjimo institucijos. Kiekviena iš šių institucijų veikia savo kompetencijų ribose. Lietuvos Respublikos Seimo kompetencija sporto srityje nustato strategines sporto politikos kryptis, tvirtina valstybinę sporto strategiją, valstybės biudžeto asignavimus sporto priemonėms finansuoti, ratifikuoja ir denonsuoja svarbiausias Lietuvos Respublikos sporto tarptautines sutartis, bei vykdo kitas įstatymų nustatytas funkcijas.¹² Kadangi, Lietuvos parlamentas yra sudarytas iš politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, tiek sporto, tiek kitų sričių politikos formavime didelę įtaką sprendimų priėmimui sporto politikos klausimais turi tuo metu daugumoje esančios partijos pozicija.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija kūno kultūros ir sporto srityje tvirtina prioritетines kūno kultūros ir sporto plėtros kryptis ir programas, sudaro Nacionalinę kūno kultūros ir sporto tarybą, kuri siekia, kad sporto plėtra neprieštarautų tarptautiniams kūno kultūrą ir sportą reglamentuojantiems aktams, ir tvirtina jos reglamentą, taip pat nustato rentų mokėjimo sąlygas ir tvarką buvusiems sportininkams bei premijų dydžius didelio meistriškumo sportininkams ir kitiems rinktinių nariams, finansuoja sportą¹³ Vyriausybė yra labiausiai veikiama interesų grupių sporto politikoje, ją sudaro politinio pasitikėjimo tarnautojai ir pokyčiai šiame subjekte, kaip vykdomosios valdžios institucijoje, vyksta dažnai, todėl sunku vykdyti nuoseklią ir į tikslą orientuotą sporto politiką.

Nacionalinės kūno kultūros ir sporto tarybos kompetencija siekia, kad sporto plėtra neprieštarautų tarptautiniams kūno kultūrą ir sportą reglamentuojantiems aktams. Vyriausybė sudaro šią tarybą ir tvirtina jos reglamentą. Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, plėtodamas sportą Lietuvoje:

- 1) dalyvauja formuojant Lietuvos Respublikos politiką sporto srityje ir ją vykdo;

¹² Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008m. balandžio 17d., Nr. X-1501 (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47-1752)

¹³ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008m. balandžio 17d., Nr. X-1501 (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47-1752)

- 2) rengia kūno kultūros ir sporto ilgalaikę strategiją ir plėtros programas, institucijos strateginius veiklos planus, kontroliuoja, kaip jie vykdomi;
- 3) tvirtina strateginių sporto šakų sąrašą;
- 4) disponuoja valstybės biudžeto asignavimais, Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo lėšomis ir kitomis teisėtai gautomis lėšomis, kontroliuoja, kaip jos naudojamos;
- 5) koordinuoja sporto sistemos subjektų veiklą sporto srityje;
- 6) bendradarbiauja sporto srityje su lietuvių bendruomenėmis užsienyje;
- 7) nustato sporto įstaigų vadovų, trenerių bei specialistų kvalifikacinius reikalavimus, jų atestavimo, kategorijų suteikimo, sporto veiklos leidimų išdavimo tvarką;
- 8) skatina sporto informacinės sistemos ir sporto mokslo plėtrą;
- 9) kaupia ir analizuoja sporto statistinę informaciją;
- 10) vadovaudamasis Vyriausybės nutarimais, nustato biudžetinių kūno kultūros ir sporto įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarką;
- 11) atlieka kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas.¹⁴

Taryba kaip vykdomosios valdžios institucija yra labai svarbus sporto sistemos dalyvis, nes būtent jos kompetencijoje yra priemonių numatymas ir politikos įgyvendinimo metodikų parinkimas.

Ministerijų ir kitų valstybės institucijų kompetencija sporto srityje: Krašto apsaugos ministerija užtikrina karių fizinį parengimą. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija remia bendruomenės fizinį aktyvumą, plėtoja neįgaliųjų kūno kultūrą, Sveikatos apsaugos ministerija plėtoja sveikos gyvensenos principus. Ir kitos ministerijos pagal savo kompetenciją dalyvauja formuojant kūno kultūros ir sporto politiką.

Lietuvoje kūno kultūros ir sporto politikos formavime dalyvauja ir savivaldybės, jos steigia ar likviduoja kūno kultūros ir sporto įstaigas, savo nustatyta tvarka gali finansuoti sporto klubus, renginius,

¹⁴Lietuvos Respublikos Seimo 2008m. Kovo 17d. nutarimas "Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas". Valstybės žinios. 2008. Nr. X-1501.

vykdyti šviečiamąją veiklą. Savivaldybės yra politinės sistemos dalis, kuri dalyvauja regioninės sporto politikos formavime, yra arčiausiai gyventojų, tačiau turi numatytas užduotis respublikos mastu numatytiems tikslams pasiekti.

Nevyriausybės organizacijos daugiausia nevyriausybinių organizacijų dirba būtent sporto srityje, jų skaičius didelis ir svarbus. Remiantis statistikos duomenimis 2013 metais Lietuvoje veikė 150 nacionalinės sporto organizacijos, 1523 savivaldybių sporto organizacijos, jas sudarė, 1240 sporto klubai, 120 sporto viešosios įstaigos, 120 sporto mokymo įstaigos bei 6 sporto įmonės.¹⁵ Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo sporto politikos formavime yra labai svarbu, nes tai interesų grupės, kurios deleguoja savo narius į visuomeninių organizacijų sąjungas, tarybas ir kitus organus, kurie tiesiogiai dalyvauja politikos formavime.

Lietuvos sporto politikos pasekmė yra Lietuvos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai metu parengtas pirmas teisinis dokumentas sporto srityje tai - Tarybos rekomendacija dėl sveikatinimo per fizinį aktyvumą (HEPA), jame numatytos priemonės gyventojų fiziniam aktyvumui skatinti ir taip gerinti visuomenės sveikatą. Antras dokumentas, kurį teikė priimti – Tarybos išvados dėl sporto indėlio į ekonomikos stabilumą ir augimą, socialiai atvirų bendruomenių išlaikymą didelio jaunimo nedarbo laikotarpiu, juo siekiama įrodyti, kad sporto sektorius prisideda prie Europos ekonomikos augimo ir nedarbo mažinimo. Per diskusijas buvo prieita prie išvadų, kad būtent veikla sporte suteikia puikias galimybes jauniems žmonėms, ypač per savanorišką veiklą, įgyti įgudžius ir gebėjimus, kaip pavyzdžiui darbas komandoje, lyderystė, disciplina, iniciatyvumas, kūrybingumas, verslumas, organizaciniai gebėjimai ir kt. Visa tai yra vertinama šiandieninėje Darbo rinkoje. Pirmą kartą sporto sričiai buvo numatytas atskiras finansavimas, buvo debatų antidopingo klausimais, gero valdymo principus sporte tema, apie federacijų vadybinius gebėjimus, etiką sporte ir kt.

Lietuva intensyviai ruošėsi pirmininkavimui Europos Sąjungos Tarybai, šiam neeiliniam įvykiui, tame tarpe ir sporto srityje. Lietuvos, Airijos ir Graikijos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai bendra tema buvo sporto indėlis į ekonomiką ir darbo rinką. Lietuva siekė ES valstybių narių sutarimo priimant Tarybos rekomendaciją dėl visuomenės sveikatinimo, siūlė priimti Tarybos išvadas dėl sporto indėlio į ekonomikos augimą ir užimtumą, buvo diskutuota apie “gero valdymo principus sporte, kurie

¹⁵ Lietuvos sporto statistikos metraštis 2013 m., Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 2014, psl.9

būtų naudingi gerinant sporto šakų federacijų vadybinius gebėjimus, etiką sporte”.¹⁶ Vadinasi, Lietuvos sporto politikos dalyviai yra aktyvūs atstovai tarptautiniame lygmenyje, kur sporto propagavimo klausimai yra aktualūs ir svarbūs.

Apibendrinant, sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas Lietuvoje yra skirstomas kompetencijomis, kur kiekviename iš organų yra priimami sprendimai, vienaip ar kitaip darantys įtaką bendrai politikos kryptčiai. Žinoma, turime išskirti pagrindinį faktorių, lemiantį sporto įgyvendinimą valstybėje – šalies politinės daugumos valdžioje programą, vykdomą politiką ir prioritetų skirstymą. Vienaip ar kitaip, sporto srities interesų grupės Lietuvoje yra aktyvios, jos vienija didelę dalį šalies gyventojų, dalyvauja tarptautinės politikos formavime ir įgyvendinime.

¹⁶<http://www.eu2013.lt/lt/pirmininkavimas-ir-es/programa-ir-prioritetai>. [žiūrėta 2014.01.20].

3. Sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas ES

Europos Sąjunga sportą bei su juo susijusius renginius per ekonominę prizmę stebėjo jau nuo 1974 metų: aktyviai skatino sporto socialinių vertybių bei švietėjišką svarbą. 1975 m. buvo ratifikuota Europos sporto visiems chartija, inicijuota tuometinių Europos Sąjungos narių. Tai buvo pirmoji Europos Sąjungos iniciatyva sporto politikoje. 1997m. Europos Sąjungos lyderiai įtraukė Deklaraciją dėl sporto į Amsterdamo sutartį. Į Nicos sutartį taip pat buvo įtraukta deklaracija dėl sporto, kurioje pripažintos svarbios sporto socialinės, kultūros ir švietimo funkcijos. Nicos deklaracijoje „Dėl sporto specifinių savybių ir jo socialinės funkcijos Europoje, į kurią reikėtų atsižvelgti įgyvendinant bendrą politiką“ pažymima, kad „sportinė veikla turi būti prieinama kiekvienam vyrui ir moteriai tinkamai atsižvelgiant į jų individualius siekius ir gebėjimus per organizuotas ar individualias varžybas ar laisvalaikio sporto renginius. Fiziškai ir protišcai neįgaliems asmenims fizinė ir sportinė veikla yra ypač palanki pradžia plėtoti savo talentu, pradėti reabilitaciją, socialinę integraciją ir solidarumą, būtent todėl turėtų būti skatinama”.¹⁷

1997 m. Europos Parlamentas paprašė Komisiją surengti Europos sporto metus, taigi 2004 m. buvo paskelbti Europos švietimo per sportą metais.¹⁸ Parlamentas grįžo prie šio klausimo 2007 m. lapkričio mėn., kai buvo priimamas Vengrijai atstovaujančio Europos Parlamento nario Pálo Schmitto, savo iniciatyva parengtas pranešimas dėl sporto ir švietimo, kuriame pabrėžta sporto perduodamų vertybių, pavyzdžiui, drausmės, asmeninių galimybių išbandymo, solidarumo ir pagarbos kitiems, svarba. Parlamentas paragino valstybes nares skatinti supratimą apie kūną ir sveikatą mokykloje glaudžiai siejant fizinį lavinimą ir akademinį dalykus. Prieš tai Europos Parlamentas pavedė mokslo specialistams atlikti fizinio lavinimo padėties tyrimą ES.¹⁹

¹⁷ http://www.sportasvisiems.lt/xinha/plugins/ExtendedFileManager/demo_images/baltoji_knyga_del_sporto_ebk_2007_07_11.pdf [žiūrėta 2014.01.20].

¹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 291/2003/EB, 2003 m. vasario 6 d. „Dėl 2004 m. paskelbimo Europos švietimo per sportą metais“

¹⁹ 2008 m. spalio 10 d., Briuselis, ES fizinio aktyvumo gairės. Rekomenduojami politiniai veiksmai, skirti remti sveikatą gerinančią fizinį aktyvumą Priimta ES sporto ir sveikatos darbo grupės 2008 m. rugsėjo 25 d. posėdyje Patvirtinta ES valstybių narių sporto ministrų 2008 m. lapkričio 27–28 d. susitikime Bjarice

1999 m. lapkričio 10 d. įkurta Pasaulio antidopingo agentūra (angl. WADA), įvairiais būdais kovojanti su narkotinių medžiagų vartojimu sporte tarptautiniu lygiu. Aktyviai dalyvavo Europos Komisija įkuriant šią agentūrą. Norint tinkamai išspręsti tarptautinę ir tarpvalstybinę dopingo vartojimo problemą, reikalingas glaudus ES, Europos Tarybos ir Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (Unesco) bendradarbiavimas.²⁰

2003 m. buvo priimta bendra Tarybos ir ES valstybių narių vyriausybių atstovų deklaracija dėl „Socialinės sporto reikšmės jauniems žmonėms“. Joje buvo akcentuojama socialinė sporto svarba ir reikšmė jaunų žmonių sveikatai. Jaunimą paskatino švietimo sistemoje bei socialinio gyvenimo aspektuose vystyti savo fizines, intelektines ir socialines galias sportuojant. Tai tapo ganėtinai svarbiu akcentu tolesnei sporto plėtotei, bei suvokimui, kad sportas ne tik ekonominė veikla.²¹ Dar po kelerių metų, 2007 m. liepos 11 d. Europos Komisija priėmė Baltąją knygą dėl sporto, kurioje išdėstytas Pjero de Kuberteno vardu pavadintas veiksmų planas. Iš 1 lentelės matome, kad šio dokumento tikslai orientuoti į sportą kaip reikšmingą įgaunantį socialinį ir ekonominį pagrindą, padedantį siekti ES strateginių tikslų.

„Baltoji knyga dėl sporto“						
Skatinant fizinį aktyvumą stiprinti visuomenės sveikatą;	Švietimo ir mokslo srityse stiprinti sporto vaidmenį;	Užtikrinti viešąjį sporto finansavimą;	ES nustatyti strateginį sporto vaidmenį;	Didinti sporto politikos matomumą formuojant ES politiką;	Skatinti ES ir sporto įstaigų debatus dėl konkrečių problemų;	Nustatyti tinkamą tolesnių veiksmų lygį ES mastu ir kt.

1 lentelė. ES sporto politikos „Baltoji knyga“ tikslai (sudaryta darbo autoriaus pagal „Baltoji knyga dėl sporto“, Europos komisija. Liuksemburgas: Europos bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007)

²⁰ <http://www.ltok.lt/olimpinis-sajudis/olimpines-organizacijos/> [žiūrėta 2014.01.20].

²¹ Europos Taryba, 2003m. Gegužės 5d. posėdžiavusių Tarybos ir valstybių narių vyriausybių atstovų deklaracija dėl „Socialinės sporto reikšmės jauniems žmonėms“

2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, kurioje teigiama, kad “ Europos Sąjunga prisideda prie visos Europos sporto reikalų skatinimo, kartu atsižvelgdama į jo specifinį pobūdį, savanoriška veikla paremtas struktūras bei jo socialinę ir švietimo funkciją”.²² ES buvo suteikta daugiau kompetencijos sporto srityje, sportas oficialiai pateko į ES Bendrijų kompetencijos sritį. Sutartis numato kūno kultūros ir sporto socialinę svarbą, ES įsipareigoja plėtoti už sportą atsakingų organizacijų bendradarbiavimą, saugoti sportininkų, ypač pačių jauniausių, fizinį ir moralinį integralumą, skatinti atvirumą ir teisingumą sporto srityje. Daugelis ES kompetencijos sričių daro tiesioginį poveikį sportui, ypač ekonominiams aspektams. Sportas kaip ekonominė veikla pagal Europos Bendrijos sutarties 2 straipsnio nuostatas turi neprieštarauti Europos teisei. Sutartyje dėl Konstitucijos pripažįstama, kad sportas yra Europos Sąjungos politikos dalis.

ES institucijos vaidina labai svarbų vaidmenį sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procese. Pati aktyviausia institucija sporto srityje yra Europos Komisija, kurią sudaro generaliniai direktoratai ir tarybos. Tibor Navracsics yra komisijos narys atsakingas už Europos Komisijos švietimo ir kultūros, jaunimo ir sporto generalinio direktorato sporto skyriaus atstovavimą Europos Komisijoje. Europos Komisijos švietimo ir kultūros, jaunimo ir sporto generalinį direktoratą sudaro:

- 1) ES darbo grupė “Sportas ir sveikata”;
- 2) ES darbo grupė “Sportas ir ekonomika”;
- 3) ES darbo grupė “Ne pelno siekiančios organizacijos”;
- 4) ES darbo grupė “Antidopingas”;
- 5) ES darbo grupė “Švietimas ir mokymas sporte”;
- 6) ES darbo grupė “Socialinė įtrauktis ir lygios galimybės sporte”.²³

Europos Komisija siūlo naujus Teisės aktus Parlamentui ir Tarybai, turi iniciatyvos teisę, siūlo rekomendacijas ir skatinamąsias priemones, teikia patarimus bei pagalbą Europos Tarybos ekspertų

²²Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, psl.72.

²³Oficiali Europos Komisijos internetinė svetainė, <http://ec.europa.eu/sport/library/consultation-and-cooperation_en.htm>
[žiūrėta 2013.12.23]

grupėms, administruoja ES biudžetą, finansuoja su sportu susijusius projektus ir studijas, kartu su Teisingumo Teismu užtikrina ES teisės įgyvendinimą. Yra įsteigtos ir šešios ekspertų grupės – “Sportas, sveikata ir dalyvavimas”, “Antidopingas”, “Sporto statistika”, “Tvarus sporto finansavimas”, “Geras valdymas sporte”, “Švietimas ir mokymas sporte”. Taipogi su sportu susiję klausimai sprendžiami ir kituose EK Generaliniuose direktoratuose kaip, vidaus rinkos, užimtumo, socialinių reikalų ir kt.

Europos Sąjungos Taryba yra juridinis ES asmuo, kurio darbas priklauso nuo svarstomos temos, posėdžiauja atskiromis tarybomis. Sporto politikos klausimams yra švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto taryba, kuri sporto srityje dirba pagal Europos kultūros konvenciją, kovoja su neigiamais sporto aspektais, smurtu, dopingu, padeda ES narėms tobulinti nacionalines sporto sistemas.²⁴

Tiesiogiai renkamas Europos Sąjungos Parlamentas tikrina kitų ES institucijų darbą, siekia užtikrinti, kad jos veikia demokratiškai, svarsto biudžetą, teisės aktus ir kartu su Europos Taryba juos priima. Galias formuojant sporto politiką įgavo tik po Lisabonos sutarties. Europos Parlamentas laikosi principo, kad spręsti su sportu susijusius klausimus reikia laikantis subsidarumo principo. Parlamentas turi teisę išreikšti nuomonę apie atliktų studijų dėl sporto, priimti pranešimus, rezoliucijas, organizuoti posėdžius susijusius su sportu.

Europos Sąjungos vienas iš patariamųjų organų yra Europos Sąjungos komitetas, kuris sporto politikoje dalyvauja rengdamas pasiūlymus švietimo, jaunimo, kultūros ir mokslinių tyrimų komisijoje. Žinoma, kadangi tai patariamasis komitetas, jo vaidas sporto politikoje yra ribotas.

Sporte, kaip ir kitose veiklose, turi būti derinami interesai ir ginamos teisės. Europos sąjungos lygmenyje sporto teisės praktiką formuoja Europos Bendrijų Teisingumo teismas. Šios institucijos priimti sprendimai, parengti išaiškinimai yra aukščiau už atskirų sporto šakų patvirtintas taisykles, praktika rodo, kad Europos bendrijų Teisingumo teismo praktika dažniausiai yra taikoma situacijose, kai sportas yra ekonominė nauda.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, tapus jos nare atsivėrė daugiau galimybių dalyvauti įvairiuose tarptautiniuose švietimo, sveikatos, kūno kultūros ir sporto projektuose, programose, sporto renginiuose ir varžybose. Maža to, Lietuva su įstojimu į ES buvo įgalinta rengti tarptautinius sporto renginius bei pasisemti gerosios patirties siekiant aukštų rezultatų. Žinoma, nereikia pamiršti ir kitos prisijungimo prie

²⁴<http://www.eic.lrs.lt/index.php?864911380>

sąjungos pusės, Lietuva turėjo ir turi atitikti keliamus reikalavimus, taikyti ES institucijų formuojamą praktiką, prisidėti prie ES sporto politikos formavimo.

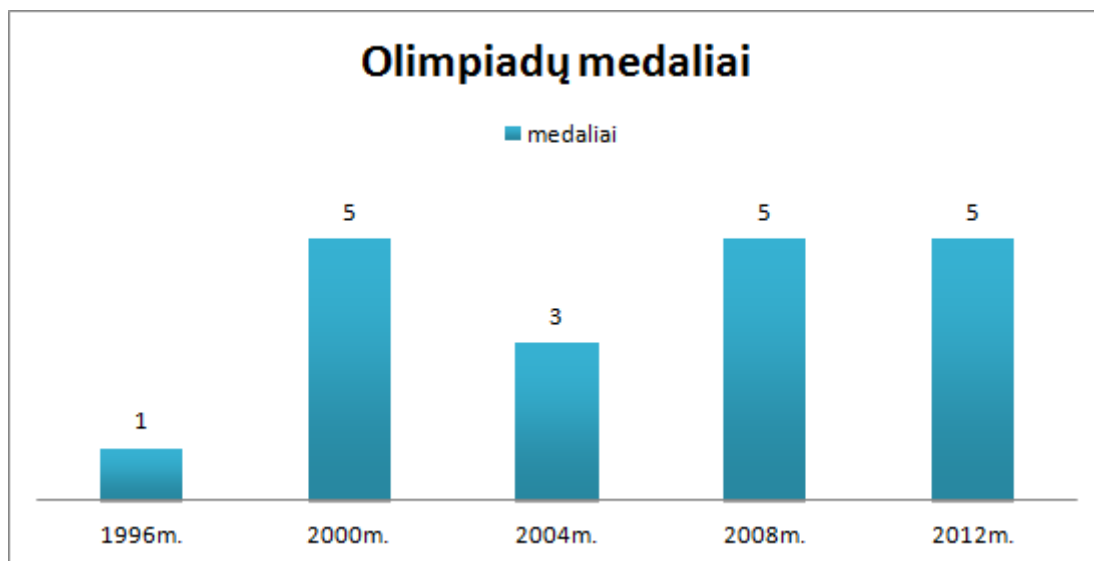
3.1. Globalizacija sporto politikoje

Sporto politika išsiskiria savo istorine svarba globalizacijos eigai, nes pačiu svarbiausiu sporto įvykiu pasaulyje yra laikomos Olimpinės žaidynės, kurios yra neatsiejamos nuo politikos. Nors Olimpinėje chartijoje yra rašoma, kad tai varžybos tarp atletų, o ne valstybių, tačiau nuo tada, kai Pierr'as de Coubertinas 1896-aisiais grąžino olimpinių žaidynių tradiciją, jos neretai tampa politikos forumu. Politikos mokslų profesoriaus D. Hulme'o teigimu, Olimpinės žaidynės suteikia puikią progą, ypač tiems, kurie neturi resursų pasireikšti ir išdėstyti savo pozicijų.²⁵ Toks požiūris ir vykę įvykiai olimpinių žaidynių metu patvirtina, kad sporto politikos formavimas pasauliniu mastu vyksta olimpinių žaidynių metu.

Pirmosios olimpinės žaidynės Lietuvos sportininkams buvo 1924 m., Paryžiuje vykusios VIII olimpinės žaidynės. Jos Lietuvos jaunimą paskatino siekti naujų, aukštų rezultatų. Vėliau Lietuvos sportininkai kaip SSRS rinktinės nariai dalyvavo Helsinkio, Melburno, Romos, Tokijo, Meksiko, Miuncheno, Monrealio, Maskvos ir Seulo vasaros bei Sarajevo ir Kalgario žiemos olimpiadose. Sėkmingiausios lietuviams buvo Seulo olimpinės žaidynės, kuriuose pelnyta 10 aukso, 3 sidabro, ir 2 bronzos medaliai.²⁶ Nepriklausomos Lietuvos sporto istorijos metu mūsų sportininkai vasaros olimpinėse žaidynėse iškovojo 16 medalių – 4 aukso, 4 sidabro, 8 bronzos (Barselonos olimpinėse žaidynėse -2, Atlantos – 1, Sidnėjaus – 5, Atėnų – 3, Pekino – 5, Londono - 5), Europos ir Pasaulio čempionatuose mūsų sportininkai nuolat iškovoja medalius. Lietuvoje kasmet surengiama apie dešimt pasaulio ir Europos čempionatų (2 pav.).

²⁵ <http://www.davidhume.org/texts/pd.html> [žiūrėta 2013.12.23]

²⁶ Maculevičius, S. Pažintis su Lietuva. Ketvirtoji knyga. Kraštotvarka. 1999, p. 11.

2 pav. Lietuvos sportininkų iškovoti medaliai olimpinėse žaidynėse (sudaryta darbo autoriaus pagal Lietuvos tautinio olimpinio komiteto internetinę svetainę, <http://www.ltok.lt/node/150>)

1991m. įkurtas Parolimpinis komitetas, kurio įsteigimu buvo atkreiptas dėmesys į neįgalius žmones, kūrėsi kitos neįgaliųjų sporto organizacijos, o 1992 m. neįgalieji žmonės pirmą kartą dalyvavo Barselonos parolimpinėse žaidynėse, kuriose buvo iškovoti 7 medaliai. Šis įvykis svarbus sporto politikoje, nes šio komiteto įkūrimas formuoja praktiką visose pasaulio valstybėse atkreipti dėmesį į neįgaliųjų sportą, leidžia globalizacijai daryti įtaką nacionalinės sporto politikos formavimui.

Svarbu pabrėžti, kad olimpinės žaidynės suteikia unikalią platformą, kurioje vyriausybės gali išsakyti savo politinę poziciją. Metams iš metų daugelis šalių atsisakė dalyvauti žaidynėse dėl politinių priežasčių. Šie boikotai dažnai linkę užgožti žaidimą kaip tokį ir didina nedalyvavimo priežasčių viešumą. Olimpinės žaidynės jau seniai naudojamas kaip politinė priemonė, ypač kaip pasaulio viešumo įrankis, suteikiantis gerą politinį įvaizdį. Istoriskai susiklostė, kad 1393 m. Teodosijus Didysis uždraudė žaidynes, nes ten buvo per daug kyšininkavimo ir korupcijos, žaidynės negrįžo iki pat 1896 m.. Nereikia pamiršti 1936-ųjų žaidynių Berlyne, kurios tebuvo surengtos nacių partijos, kaip propagandos forma, nurodant Vokiečių pranašumus. Pastaraisiais metais Tarptautinis olimpinis komitetas ėmėsi aktyvesnių veiksmų derybose taip pat kuriant partnerystes su Jungtinėmis Tautomis. Tarptautinio olimpinio komiteto vertybės yra naudoti senovės olimpinis taikos idealus ir skatinti bendradarbiavimą visose šalyse - tai patvirtina ratifikuotos Olimpinės paliaubos. Visame pasaulyje Tarptautinis olimpinis komitetas turi santykinai mažą politinę įtaką, šiuo metu komitetas negali surengti ir užtikrinti taikių derybų tarp šalių, tačiau jie plėtoja

savo politinius įgūdžius. Vienaip ar kitaip, olimpinės žaidynės laikui bėgant susipina su politika ir formuoja ne tik sporto politiką, bet atstovauja ir šalies požiūrį į to meto įvykius. Tai matyti tiek dalyvaujančių šalių vyriausybių požiūris į olimpinės žaidynės kaip į politinį įrankį, politinių spaudimo grupių susidarymas ir terorizmas. Daugeliu atvejų politiniai įvykiai olimpinių žaidimų metu nustelbia sporto pasiekimus ir patį žaidimą.

Lietuva pakankamai aktyviai dalyvauja pasauliniame sporto gyvenime. Lietuvos sporto vyriausybės institucijos ir nevyriausybės organizacijos dalyvauja įvairiuose renginiuose, programose, yra daugelio Europos ir pasaulio organizacijų narės: UNESCO, Europos Tarybos, Europos Sąjungos, Europos nevyriausybės sporto organizacijos (ENGSO), Tarptautinio ir Europos olimpinių komitetų ir kt.

Lietuvos sporto politikos formavimui ir tarptautinei sporto politikai didelę įtaką daro ir Lietuvos išeiviai. Lietuvos išeivijos sporto raidai būdinga tai, kad šiam sporto judėjimui priklauso ne tik organizuota išeivijos sportinė veikla lietuvių klubuose ar komandose, bet ir rezultatai tų lietuvių ar lietuvių kilmės sportininkų, kurie pasiekti jų antrųjų tėvynių komandose. Lietuviškos sporto organizacijos svetur steigtos, nes norėta:

- Padėti tautiečiams įsitraukti į gyvenimą tų kraštų, kuriuose jie įsikūrė ir kur sportas turėjo svarbią visuomeninę kultūrinę paskirtį;
- Padėti per sportinį sąjudį išsaugoti lietuvių;
- Padėti jaunimui, jau gimusiam emigrantų šeimose, prasmingai leisti laisvalaikį;
- Sudaryti galimybes talentingiausiems lietuviams sportininkams rasti gyvenimo šaltinį ir profesiją.

Užsienio lietuvių sporto raida priklausė nuo pačios išeivijos gyvenimo evoliucijos. Išeivijoje lietuviai atsidūrė iš krašto, kuriame nebuvo senų arba jokių sporto tradicijų ar organizacijų (ypač kaime). Tuo tarpu sportinis gyvenimas JAV arba Didžiojoje Britanijoje, į kurias atvyko daugiausia žmonių iš Lietuvos per pirmąją emigracijos bangą (1868-1914m.), buvo labai populiarus. Todėl lietuviai svetur gerokai anksčiau negu gimtajame krašte sukūrė ir savo sporto organizacijas. 1902 m. Niujorke įsteigtas pirmasis pasaulyje lietuvių sporto klubas „Lithuanians Athletics Club“, 1914 m. Čikagoje – Lietuvių atletų klubų federacija. JAV lietuvių sportininkai ypač daug padėjo 1919 m. Lietuvoje gimusiam sportiniam sąjudžiui. Didžiausias nuopelnas tenka S. Dariui, kuris amerikietiškas sporto pamokas diegė Lietuvoje 1920 - 1927 m. Intensyviausi Lietuvos ir išeivijos sportiniai ryšiai buvo 1935 – 1940 m., kai atvykę amerikiečiai

treniravo Lietuvos krepšininkus, plaukikus, boksininkus ir kitus sportininkus.²⁷ Lietuvių sporto organizacijos tarptautinio pripažinimo sulaukė 1991 m., kai Lietuva tapo Jungtinių Tautų Organizacijos nare, nuo tada sporto pasaulyje atsivėrė naujos galimybės.²⁸

Lietuvos sportininkai kartu su Lietuvos išeivijos sportininkais aktyviai dalyvauja tarptautinėje sporto politikoje – tai patvirtina turimi tarptautiniai standartai, pasiekimai, įsitraukimas į veiklas ir šalies atstovavimas tarptautiniu lygmeniu. Olimpinės žaidynės yra svarbiausias įvykis tarptautinėje sporto politikoje, tačiau tai tapo labiau viešumo ir žiniasklaidos priemone nei įvykiu konkurenciniame sporte. Tarptautinis olimpinis komitetas vykdo prevenciją sporto ir politikos neatsiejimui žaidynių metu, tačiau pastaruoju metu komitetas aktyviai siekė padidinti savo politinę galią ir, matyt, savo tiesioginio tikslų įgyvendinimo komitetas niekada nepasieks dėl vykstančios globalios politikos ir istorinių įvykių sekos. Žinoma, nereikia pamiršti, kad olimpinės žaidynės kaip tokios, turi didžiulę vertę ir prasmę ne tik pasaulio politikos lygmeniu, bet stiprina ryšį tarp sporto varžybų ir atleto asmenybės ugdymo. Ši sąsaja darosi vis svarbesnė ir tvirtesnė, o olimpinis sportas tebėra neatsiejama visuomenės kultūros dalis, motyvacija sportuoti, siekti aukštų rezultatų.

²⁷Kūno kultūros ir sporto departamentas prie LRV.Lietuvos kūno kultūros ir sporto istorija.1996.p.368.

²⁸Maculevičius,S. Pažintis su Lietuva. Ketvirtoji knyga. Kraštotvarka.1999,p.21.

4. Kaskadininkų sportas

Kaskadininkų sportas yra aukštos kvalifikacijos ir kvalifikuotų specialistų sportas, kurie dažnu atveju turi tam tikrą ankstesnę patirtį darbo su kino industrija. Jie samdomi filmų gamybos bendrovių užimti aktorių vietas pavojinguose ar specializuotuose veiksmuose, kurie yra nurodyti scenarijuje arba atlikti vaidmenis, kuriems reikia specialių įgūdžių, pavyzdžiui, kovos menų, nardymo, bokso ar pan. Kaskadininkų sporte yra taikomi griežti patikrinimai, kurie užtikrina pasirodymų efektyvumą, o svarbiausia saugumą. Jų darbas yra prižiūrimas ir akredituojamas, kaskadininkai dažniausiai būna laisvai samdomi kino pramonėje ir neturi pastovios darbo vietos. Ši sporto šaka išsiskiria savo maža profesionalų bendruomene, rizikos būvimu ir sportininkų specifinių įgūdžių turėjimu. Maža to, kaskadininkų sportas nėra tarp populiariausių pasaulio sportų, nes kitaip nei kituose sporto šakose žiūrovas mato tik galutinį, sumontuotą pasirodymą, jam nėra atskleidžiami triukų atlikimo technikos. Būtent dėl šių priežasčių yra svarbu išanalizuoti kaskadininkų sporto politikos įgyvendinimą, remiantis įvairių šalių praktika.

Kaskadininkai turi gebėti efektyviai bendrauti siekiant paaiškinti savo veiksmus ir galimus padarinius kitiems nariams ir filmų kūrimo komandai. Jie turi turėti mokslinių tyrimų analizės, planavimo įgūdžių ir orientavimąsi į detales. Kaskadininko profesijoje svarbu greitas orientavimasis, lankstumas, kad galėtų greitai ir saugiai reaguoti į besikeičiančias aplinkybes. Svarbu paminėti kaskadininko bendravimo įgūdžius, kurie turi mokėti taktiškai susikalbėti su aktoriais, stiprybę ir ištvermę taip pat konkrečius fizinius įgūdžius, įskaitant sugebėjimą prisiimti kito kūno formą arba kalbą. Žinoma, nereikia pamiršti svarbiausio saugumo aspekto, kaskadininkai turi būti susipažinę su dabartiniais, aktualiais sveikatos ir saugos teisės aktais ir reikalavimais, rizikos vertinimu, avarijų ar incidentų pranešimo procedūromis bei nuolat atitinkamai atitinkama kvalifikaciją. Šios profesijos atstovai turėtų galėti nustatyti pavojų ir pasirūpinti tam tikromis atsargumo priemonėmis jų veiklai. Vadinasi, kaskadininko profesijos sąvoka atspindi veiklos pobūdį, o specialybė – praktikoje realizuojamą profesinę veiklą.

Kaip ir daugumoje sporto šakų kaskadininkų sporte labai svarbus fizinis pasirengimas, kad galėtų gerai atlikti triukus ir kad jie atrodytų profesionaliai, būtina turėti labai gerai išvystytas fizines ir sporto savybes tokias kaip:

- gimnastika, aukštuminiai kritimai;
- kovos su ginklais įgudžiai;
- plaukimas ar nardymas;
- jojimas;
- ekstremalus vairavimas, mašinų vertimas, manevravimas.

Labai svarbu suplanuoti ir suderinti triuko atlikimą su kitais departamentais tokiais kaip specialiųjų efektų, apšvietėjų. Dažniausiai kaskadininko darbo valandos priklauso nuo filmavimo grafiko, pamaina trunka dvylika valandų. Filmavimai gali vykti patalpoje ar lauke, priklauso nuo filmo scenarijaus. Kartais daug laiko tenka praleisti nelabai patogiomis sąlygomis, pavyzdžiui, po vandeniu, lauke prie didelės minusinės temperatūros, naro kostiume ir t.t. Žinoma, nereikia pamiršti, kad pasirodymų metu svarbiausia yra saugumas ir sveikata, nes kaskadininko darbas yra pavojingas, todėl visada reikia atlikti išsamų rizikos įvertinimą ir pasirūpinti efektyviu, patikimu draudimu.

Draudimas – tai finansinis instrumentas, naudojamas siekiant sumažinti galimus draudėjo (apdraustojo) nuostolius ar išlaidas, atsirandančias dėl draudimo objektui gresiančio pavojaus. Šis finansinis instrumentas realizuojamas sudarant draudimo sutartis, pagal kurias draudikas už draudėjo mokamą draudimo įmoką prisiima draudėjo ir (ar) kitų asmenų nuostolių riziką bei įvykus draudiminiam įvykiui įsipareigoja išmokėti draudimo išmoką. Draudimo teisiniai santykiai pagal tikimybinį pobūdį labai panašūs į lažybas, loterijas ar kitus žaidimus, grindžiamus rizika ir atsitiktinumu, kai išmoka mokama dėl numatomo nežinomo įvykio. Esminis požymis, išskiriantis draudimą nuo nurodytų santykių, yra draudimo interesas. Jis yra privalomas draudimo teisinių santykių elementas.²⁹

Su draudimu tiesiogiai ar netiesiogiai susiduria kiekvienas šalies pilietis. Šiuolaikinėje visuomenėje asmens gyvenimas yra neįsivaizduojamas be vienos ar kitos draudimo formos, ypač tai aktualu žmonėms, gyvenantiems, dirbantiems padidintos rizikos aplinkoje, o kaskadininkai yra priskiriami šiai kategorijai.

²⁹ „Draudimo interesas – pagrindinis draudimo teisinių santykių elementas“, Doktorantas Kazimieras Zaveckas, 2006, Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija

4.1. Kaskadininko ugdymo politika Lietuvoje

Kaskadininkai stipriai rizikuoja savo sveikata, gyvybe ir tėra pripažįstami profesionalioje kino pramonėje, bet ne visuomenės masėse. Manoma, kad aktorius atlieka visus triukus filmavimo aikštelėje, tačiau toli gražu taip nėra. Žinoma tarp elitinių aktorių yra neabejotinai talentingų, bet atliekant įvairius triukus reikalingas geras fizinis pasirengimas. Šių dienų tendencijos rodo, kad padidėjo didelio biudžeto veiksmo filmų paklausa, todėl atsiranda vis didesnė šios profesijos žmonių būtinybė, tačiau daugeliui žmonių ši profesija yra visiškai nežinoma. Kaskadininko karjera turi keletą garantijų ir nedidelį finansinį stabilumą. Per vienerius metus jis gali uždirbti fantastišką sumą pinigų, o kitus metus gali sėdėti be darbo. Nelaimingas atsitikimas gali nutraukti didelę karjerą ir apriboti visas galimybes.

Nors kino pramonės rinkoje pastebimas kaskadininkų paklausos didėjimas, tačiau Lietuvoje nėra susiformavusi praktika ugdyti šios srities profesionalų, nėra aiškos struktūros, atitinkamos švietimo institucijos, galinčios suteikti tinkamas kvalifikacijas suinteresuotiesiems. Lietuvos kino industrija kasmet plečiasi, o 2014-ųjų sausio 1 d. Lietuvoje įsigaliojusi Pelnų mokesčio lengvata užtikrins kino industrijos augimą ir darbo paklausos didėjimą šioje srityje. Kaskadininkų rinka Lietuvoje yra mažai žinoma. Lietuvoje yra viena profesionalių kaskadininkų komanda „VILKAS“, kuri susikūrusi jau daugiau kaip 15 metų. Komandą sudaro penki profesionalai, dirbę daugiau kaip 50 filmų visame pasaulyje, pavyzdžiui, „Gladiatoriai“, „Atila“, „Ekstraordinarių džentelmenų lyga“, „Danguis karalystė“, „Karas ir taika“, „Tadas Blinda“ ir daugeli kitų. Lietuvoje sau lygių konkurentų ši organizacija neturi, bet nėra konkurencinga Europos lygmenyje.

Kaskadininkų komanda „VILKAS“ Lietuvoje individualia penkių profesionalų iniciatyva nuomojasi patalpas treniruotėms, kur tobulina savo įgūdžius, dalinasi gerąja patirtimi ir dalinasi įspūdžiais iš filmavimo aikštelių. Svarbu paminėti, kad ši komanda, esant kaskadininkų paklausai didesnei už pasiūlą Lietuvos rinkoje filmuojamiems filmams, imasi iniciatyvos ir turimais komunikacijos kanalais ieško jaunų, imlių, drąsių žmonių, kurie per trumpą laiką gali išmokyti ir atlikti tam tikrus triukus kino pramonėje. Vadinasi, šios srities specialistų poreikis Lietuvoje yra, trūksta tik struktūruotos ir aiškos švietimo programos, kvalifikacijų vertinimo sistemos ir kitų šalių gerosios praktikos pavyzdžių. Būtent todėl būtina atlikti kitų šalių kaskadininkų profesijos, ugdymo politikos analizę, norint pateikti pasiūlymus Lietuvos atvejui.

4.2. Kaskadininko ugdymo politika Jungtinėje Karalystėje

Kaip jau minėjau kaskadininko darbas aktualiausias yra kino pramonėje. Kino pramonė yra viena iš kūrybinių industrijų. Ji apima: reklamą, animaciją, kompiuterinius žaidimus, komercinę gamybą, interaktyvią žiniasklaidą, fotomedžiagas, leidybą, radio ir televizijas. Jungtinė Karalystė yra nepriklausoma vaidybinių filmų kūrėja bei paslaugų teikėja tarptautinėje kino pramonėje. Šioje šalyje apie 27800 žmonių dirbančių kino pramonėje sudaro 5% kūrybinių industrijų darbo jėgos;

- 62% darbuotojų dirba kino teatruose, 34% filmų gamyboje, 4% filmų platinime;
- kino pramonėje nuolatinių bendrovių yra apie 400, skaičiai gali svyruoti priklausomai nuo tuometu vykdomos kino produkcijos;
- 43% įmonių vykdo gamybą, 13% yra platintojai ir 44% kino pateikimo įmonių;
- 2006 m. kino pramonė Jungtinėje Karalystėje prie ekonomikos prisidėjo 4.3 bilionais svarų sterlingų.³⁰

Daugiausia filmų filmuojama – Londone, Pietryčių Škotijoje. “Warner Bros”, “Parallax” kompanijų teikėjai yra įsikūrę Rytų Anglijoje, šis regionas taip pat turi nepriklausomų kino teatrų spektrą. Kino kompanija investuoja į projektus, kuriais siekiama didinti kaimo ir miestelių regionų auditoriją. Londono kino pramonė per metus uždirba apie 13 bilionų svarų sterling - tai yra didžiausias kino pramonės gamybos centras po Holivudo. Jungtinės Karalystės Šiaurės rytai gyvena kelių įsteigtų nepriklausomų kino ir televizijos prodiuserių bendrovėmis. Yra trys tarptautiniai kino festivaliai Šiaurės Rytų Anglijoje – AV, Northern Lights ir Animex. Apie 1700 žmonių, dirbančių filmų gamybos komandoje, gyvena Anglijos Pietų Rytuose, šiame regione yra aukštos klasės kino ir dokumentinių filmų bendrovių tokių kaip „Spice Factory“, „Seventh Arts“. Didžiausia Europos kino ir televizijos studija yra „Pinewood Studio“, kurioje vienu metu dirba 3000 žmonių kino gamybos ir paslaugų sferose.

³⁰ <http://www.goodfilms.co.uk/>;
http://www.packshotfactory.co.uk/?gclid=CJ3O_pXnh74CFUTMtAodETQADw&gclid=CJK9n7CSw8QCFYgKwwodQgIA9w#/Company (žiūrėta 2014.03.21)

Mokyklos tikslas yra išbandyti ir atverti tai, kas yra mažai žinoma. Kiekvienas žmogus yra sveikintinas, kuris nori išbandyti, eksperimentuoti įvairiais profesijos karjeros, savirealizacijos tikslais. Kaskadininkų mokyklos turi aukštos kvalifikacijos ekspertus bei dėstytojų komandą, kurie padeda išmokyti ir atlikti įvairius triukus, išbandyti save įvairiose sporto šakose. Šių mokyklų darbuotojai padeda, pataria dėl kaskadininkų registro proceso. Registracija registre dar nereiškia, kad kaskadininkai dirba, jie gali net neįsivaizduoti tikro kaskadininko darbo. Mokyklų tikslas yra savo studentus išugdyti, turint geresnį supratimą apie tai, ko reikalaujama iš profesionalių kaskadininkų, prieš stojant į registrą.

Jungtinėje Karalystėje yra 300 kvalifikuotų britų kaskadininkų registre, bet darbą dažniausiai turi tik ketvirtadalis iš jų, nes kaskadiniai triukai yra pakankamai sudėtinga darbo niša, verslas. Norint patekti į kino rinką kaskadininkas turi būti stiprus fiziškai, turi turėti kvalifikacijas. Žinoma, bet koks verslas nebūna be rizikos, šiuo atveju verslininkai rizikuoja savo gyvybe, nėra metų, kad filmavimų metu dėl kino šedevrų nebūtų paaukota gyvybė. Vienaip ar kitaip, kaskadininko specialybės paklausa auga, todėl Londono kaskadininkų mokykla, pastebėjusi tokias tendencijas, pradėjo vesti kursus pradedantiesiems, kad išmokytų žmones, norinčius dirbti kaskadininko darbą, atlikti triukus profesionaliam lygyje. Norintys gali mokytis šių kursų: sprogimų, aukštuminių, laiptų kritimų, kaskadininkų vairavimo, degimų kursai.

Sprogimų kursai skirti supažindinti su specialiuųjų efektų, sprogmenų, detonatorių bei jų priedų naudojimu. Kursų tikslai yra:

- 1) pristatyti šiuolaikinius naujus produktus, technologijas ir idėjas;
- 2) siekiant maksimaliai sumažinti riziką, gerai išnagrinėti pavojingos aplinkos aspektus;
- 3) atlikti kiekvieno veiksmo rizikos vertinimą.

Sprogimų kursų programą sudaro:

- istorinė sprogmenų raida;
- sprogstamosios savybės;
- sprogmenų tipai;
- padegimo priedai;
- specialiuųjų efektų planavimas;

- rizikos vertinimas;
- praktinis mokymas;
- saugumas ir saugojimas;
- sprogmenų mašinos;
- aplinkos sutrikimas.

Kaskadininkų mokykla skatina tobulintis ir dalyvauti šiuose mokymuose. Mokymo programa susideda iš temų, kurios rašomos raštu apie specialiųjų efektų praktinius aspektus.

Aukštuminių kritimų kursas – tai vienos dienos kursai, per kuriuos išmokstama:

- aukščio baimės valdymo;
- pagrindinių gimnastikos įgūdžių pritaikymo krentant;
- šokinėjimo ant batuto, kūno susigrupavimo;
- aukštuminių kritimų iki devynių metrų į oro pagalvę.

Aukštuminių kritimų kurse pirmąją valandą skaitoma paskaita kaip patekti į kaskadininkų registrą. Kursai pradedami nuo pagrindinių gimnastikos elementų, t.y., pasukimai į priekį, į šoną, atgal.

Laiptų kritimo kursai, kuriuose svarbiausia patirtis, pagrindiniai įgūdžiai bei sugebėjimas visa tai sujungti į vieną.

Kaskadininkų vairavimo kursai, skirti kaskadininkų vairavimo įgūdžiams, kurie prilygtų nacionaliniams, profesionaliems vairavimo lygio reikalavimams, bei suteikti jiems galimybę suprasti ir atkurti pagrindinius triukus atliekamus kine bei televizijoje.

Degimų kursai yra labai įspūdingi, nepaprastai įdomūs, praktikuojant neįtikėtinai pavojingi žmogaus gyvybė. Kursai suteikia tinkamą bei sukuria saugią patirtį. Mokymus sudaro:

- saugus rizikos įvertinimas;
- profesionalus pasirengimas;

- žinios kaip teisingai apsirengti, kokius audinius naudoti;
- efektyvus, greitas degančio kaskadininko gesinimas;
- kūno bei odos degimo praktika bei apsauga.

Kaskadininkai Jungtinėje Karalystėje privalo būti kaskadininkų registre ir prisijungti prie Jungtinio kaskadininkų komiteto (angl. Joint Industry Stunt Committee).³¹ Bendra kino pramonės klasifikavimo sistema (angl. JIGS) siekiama užtikrinti aukštus saugos standartus kaskadininkų versle, sistemos valdybą sudaro atstovai iš BBC, ITV. Jungtinis kaskadininkų komitetas yra atsakingas už stojimą, paraiškų pildymą, sistemos modernizavimą ir pastovų veikimą. Bendra kino pramonės klasifikavimo sistema kartu su jungtiniu pramonės kaskadininkų komitetu 2001 m. įsteigė Registrą, kaip ribotos atsakomybės bendrovę, kuri sukurtų ir administruotų pripažintą karjeros struktūrą kaskadininkų bei koordinatorių. Registras kaskadininkams, koordinatoriams yra kaip patvirtintas katalogas visų potencialių šios specialybės darbuotojų Jungtinėje Karalystėje.

Narystė Jungtinio kaskadininkų komiteto registre suskirstyta į tris narių kategorijas:

- 1) Bandomasis narys - visiškai nauji kaskadininkų profesijos nariai, kurie įgis patirties dirbti prieš kameras, turės specialius įgudžius reikalingus kaskadininkų veikloje. Jie nedirba jokių kaskadininkų darbų, nebent prižiūrint kompetetingo kaskadininko veiksmų koordinatoriaus;
- 2) Tarpinis narys – tarpiniai nariai išdirbę bandomąjį laikotarpį, ne mažiau kaip tris metus, išlaikę pagal schemas klasifikavimo kriterijus, vertinami kaip pakankamai kompetetingi. Jie gali atlikti triukus, bet negali apmokyti kitų jų atlikti;
- 3) Pilnas narys - yra dirbę kaip kompetetingi kaskadininkai bent dvejus metus, išlaikę visus klasifikavimo kriterijus, vertinami kaip profesionalai pereiti į visišką narystę. Gali treniruoti kitus kaskadininkus, koordinuoti jų triukus.

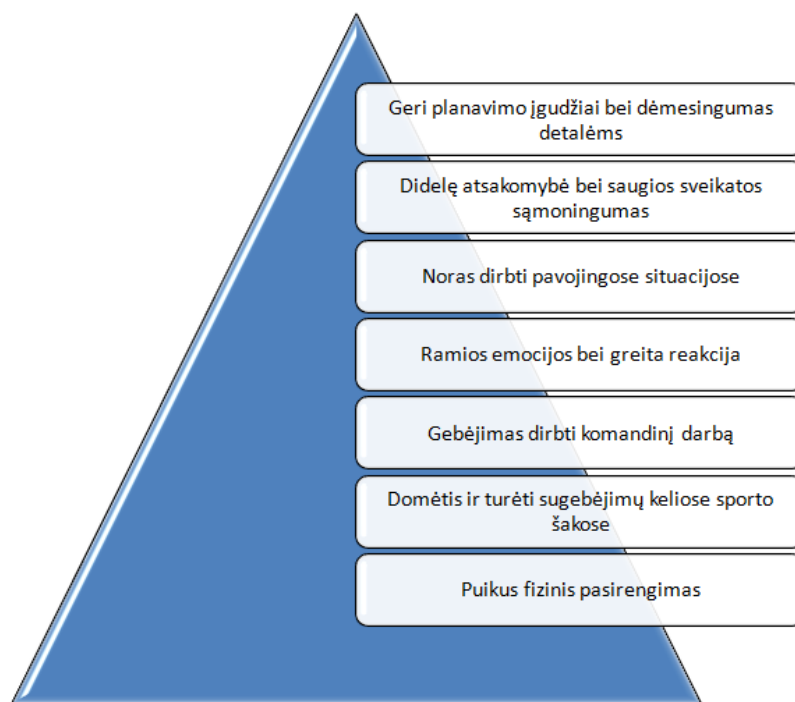
Norint patekti į registrą, privalu turėti mažiausiai vienerių metų patirtį bei ne mažiau kaip šešias aukšto lygio sporto kvalifikacijas iš šių grupių:

- kovos - kovų menai ar boksas;

³¹ Oficiali Jungtinio kaskadininkų internetinė svetainė <http://jigs.org.uk/stunts/> (žiūrėta 2013.11.04)

- šuoliai – tramplynai, batutai arba aukštuminis nerimas;
- jojimas bei vairavimas – jodinėjimas, automobilių ar motociklų vairavimas;
- gimnastika arba alpinizmas;
- vanduo – plaukiojimas.

Norint tapti profesionaliu kaskadininku, reikia bent dviejų metų, kad pasiekti reikiamą lygį pasirinktose privalomose šešiose kvalifikacijose. Kai kurios sporto asociacijos organizuoja mokymus, kad pasiekti reikiamus standartus, tačiau kvalifikacijų mokymai dėl savo kainos nėra prieinami visiems. Išlaikius kvalifikacijas kaskadininkas automatiškai įrašomas į kaskadininkų registrą. Pagal Jungtinio kaskadininkų komiteto šemą, kaskadininkas turi būti bandomasis narys bent trejus metus, kol pasieks profesionalams skirtus reikalavimus. Nėra jokių oficialių mokymo šemų ar programų, nors kai kurios privačios kaskadininkų mokyklos siūlo trumpus kursus, kaip dirbti su ugnimi, ekstremalų vairavimą bei kovų menų praktiką. Tokie kursai gali būti naudingi įgauti patirties, bet jie neužskaitomi norint įstoti į kaskadininkų registrą. Kaskadininkas privalo išlaikyti puikios formos sportinį pasirengimą bei pastoviai tobulinti kvalifikacijas, pagal kurias dirba, visą karjeros laikotarpį. Svarbu tai, kad išlaikius kvalifikacijas ir užsiregistravus į registrą viskas tuo nesibaigia, nes kaskadininkas turi tobulėti ir siekti geram kaskadininkui būdingų bruožų, kurie yra kaskadininkų mokyklų pagrindinės vertybės (3 pav.).

3 pav. Kaskadininkų vertybės (sudaryta darbo autoriaus pagal kaskadininkų mokyklos strateginį planą)

Kaskadininkai paprastai yra savarankiškai dirbantys darbuotojai, dirbantys pagal trumpalaikes, autorines sutartis. Anglijoje konkurencija tarp kaskadininkų yra labai didelė, nors kiekvienais metais į kaskadininkų registrą įstoja tik dešimt/dvylika naujų narių. Visiems kino prodiuseriams, kordinatoriams, agentams visi kaskadininko duomenys apie turimas kvalifikacijas, patirtį yra lengvai prieinami. Žinoma, kaip ir visur, įprasta gauti informaciją apie kaskadininkų profesionalumą, įgūdžius iš rekomendacijų.

4.2.1. Jungtinės Karalystės kaskadininkų kvalifikacijų grupės

Jungtinėje Karalystėje kaskadininkų kvalifikacijų grupės yra išsamiai ir aiškiai įvardijamos. Maža to ši metodika naudojama pasauliniu mastu. Vadinasi, Jungtinės Karalystės kaskadininkų ugdymo politika yra gerosios praktikos pavydys, kuris daro įtaką kitų šalių patirčiai. Kvalifikacijos nurodomos alfabeto raidėmis A, B, C, D ir E. Kiekviena iš jų turi savo bruožus, kriterijus ir reikalavimus.

Kvalifikacija A – kovos grupė, kurios reikalavimai:

- Dziudo – pirmas Kyu rudas diržas iš Britų Diudo asociacijos;

- Aikido – pirmas Kyu rudas diržas lygiavertės pripažintos asociacijos;
- Imtynės – stiprių įgudžių, sėkmingos patirties įrodymų;
- Kovos menai – juodas diržas, įrodymai iš atitinkamo valdymo organo, kuris pavaldus britų kovos menų asociacijai;

Šie gebėjimai taip pat priskiriami prie kovos menų kvalifikacijų: Kung Fu, Karate, Džuzitsu, Taikvando ir kitos kikbokso formos.

Kvalifikacija B – kritimų grupė, kurios reikalavimai:

- Batutas – privalomas testas (atbulniai, priekiniai, šoniniai salto su įvairiais akrobatikos elementais)
- Aukšto (gilaus) nardymo testas – kaskadininkų registro nardymo kvalifikacija (visi nerimai turi būti atliekami nuo 10 metrų platformos).

Aukšto nardymo bandymai sudaryti iš pratimų. Pratimai be aprangos yra:

- a) nerimas pirmyn (tiesiai/stovint);
- b) nerimas pirmyn (tiesiai/bėgant);
- c) atbulinis nerimas (tiesiai);
- d) priekinis salto (iš bet kokios padėties);
- e) atvirkštinis nerimas (tiesiai/stovint);
- f) daug atbulinių salto (iš bet kokios padėties);
- g) nerimas pirmyn su puse suktuko (bėgant);
- h) priekinis salto neriant su puse apsisukimo.

Su apranga (ilgom rankovėm marškinėliai, ilgos kelnės, batai ir kojinės):

- a) atvirkštinis salto (iš bet kokios padėties, stovint/bėgant);
- b) priekinis salto (iš bet kokios padėties, bėgant);

c) atbulinis salto krentant.

Kaskadininkai privalo įrodyti, kad puikiai kontroliuoja kiekvieną reikiamą judesį. Kiekvienas nėrimas turi būti atliktas tobulai, pagal standartus. Norint gauti nėrimo kvalifikaciją, reikalingas mokymasis mažiausiai 2-3 kartus per savaitę. Nardymo teisėjai vertina dešimbalėje sistemoje. Kaskadininkas turi gauti bent penkis balus iš dešimties galimų iš visų nėrimų.

Kvalifikacija C – jojimo ir vairavimo grupė. Norint gauti jojimo grupę, reikia išlaikyti kaskadininkų registro jojimo testą (sukurtas 1994 m., atnaujintas 2007 m.). Ekspertas, kuris apmoko, vertina kaskadininką, turi būti kvalifikuotas BHS (British Horse Society) specialistas, priklausantis Aktorių profesinei sąjungai. Testo dalyvio mokestis yra 300 svarų sterlingų, kurį sudaro – patalpų, arklių nuoma, administravimo išlaidos, trenerio paslaugos. Kaskadininkas privalo gerai joti, suprasti ir jausti arklių. Greitai ir užtikrintai užlipti ir nultipti nuo arklio jam sparčiai einant, mokėti stovėti ant arklių jiems einant, bėgant riste. Joti viena linija su dar trimis keturiais arkliais išlaikant sinchroną. Jojant žirgu puikiai valdyti kalaviją, ietį ar šautuvą. Norint išlaikyti kvalifikaciją būtina: laikyti teisingą pagrindinę pusiausvyros poziciją, harmoningą arklio ir raitelio darbą, egzaminus privalu išlaikyti per vieną dieną. Kaskadininkas privalo turėti specialią jojimo aprangą, įskaitant avalynę bei skrybėlę. Mašinos grupėje užtenka patvirtintos sėkmingos konkurencijos patirties atitinkančios licenzijoms iš Royal Automobile Club, o motociklų grupėje patvirtintos sėkmingos konkurencijos patirties atitinkančios licenzijoms Auto Cycle Union.

Kvalifikacija D – judrumo ir stiprumo grupė, kurios pagrindas yra gimnastika. Visi gimnastikos elementai turi būti įvertinti, nes tai padeda gimnasto visiems reikalingiems įgūdžiams pasiekti kompetentingą lygį. Vertinama 0-10 balų skalėje. Jiems įvertinti kaskadininkai turi atlikti pratimus, užduotis.

Žemės (grindų) pratimai: stovint ant rankų kulverstis į priekį; kulverstis atgal atsistoiant ant rankų; du persiritimai susirietus; kulverstis pirmyn, atgal tiesiomis kojomis; iš tilto posūkis per vieną ranką aplink ir atremtį tupint; kulverstis- lėkimas; stovėsena ant menčių; priekinis salto nuo žemės.

Šuoliai per arklių: šuolis ant kairės kojos; šuolis ant dešinės kojos; penki abiejų kojų apsisukimai ratu atsiremiant rankom nuo arklio.

Žiedai (apskritimai) : penki apsisukimai horizontaliai į priekį ir atgal; apsisukimas ateinant švytuokle; Sklandymas pirmyn, atgal ir laisvas nusileidimas;

Šuoliai: kryžminis šuolis – aukštis 130 cm, Tolimas šuolis - aukštis 130 cm.

Lygiagretės – ant lygiagrečių pratimai yra atliekami jėgos ir mosto pagalba, iš sportininko reikalaujantis labai gero fizinio pasirengimo ypač tvirtos pečių juostos:

- mostai atremtyje, sukimasis ant rankų su trijų sekundžių išlaikymu;
- nušokimai mojant pirmyn, atgal, šonu;
- iš atremties sėdint kojomis žergtai kūlvirstis pirmyn, atgal;
- iš atremties ant rankų pasikėlimas mojant pirmyn, atgal;
- pasikėlimas išsitiesiant (pratimas daromas kybant kampu, vertikalios padėties išsitiesti pirmyn žemyn su pauze, grįžtant judesiui atgal pereiti į kybojimą susilenkus).

Skersinio pratimai: žemas skersinis (atbulinis apsisukimas; priekinis apsisukimas); aukštas skersinis (atbulinis ilgas svyravimas naudojant pirštines ir kilpas; priekinis ilgas svyravimas naudojant pirštines ir kilpas; vienas variantas iš prieš tai išvardintų be kilpų; atbulinis svyravimas su laisvu nulipimu.

Virvės pratimas: 4 metrus lipti virve nenaudojant kojų.

Alpinizmo pratimas - B.M.C. (British Mountaineering Club) S.P.S.A. (Single Pitch Supervisors Award.) kompleksiškai vadovaujantis laiptoti saugiai su H.V.S. (hard very severe) standatais.

Kvalifikacija E – vandens grupė arba kaskadininkų registro plaukimo kvalifikacija (atnaujinta 2007 m.). Mokymai privalo vykti baseline ne mažesniai nei 25 m ilgio bei 2,5 m gylio. Kvalifikacijos egzamino laikymo trukmė 50 min., vyksta du testai.

Testas A – be specialios aprangos:

- 25 m sulaukius kvėpavimą plaukti po vandeniu, iškvėpimui, poilsui ne daugiau kaip 20 sekundžių ir pakototi 25m plaukimą po vandeniu;
- 100 m laisvu stilium per 1min 30 sek.;
- 100 m krūtine per 1 min 50 sek.;
- 100 m nugara per 1 min 40 sek.;

- 100 m peteliške per 2 min 10 sek.;
- Plaukimas 50 m per 50 sek.,

Testas B – su apranga:

- 100 m laisvu stilium per 2 min.;
- 20 m plaukimas taisiklingai kvėpuojant virš vandens.

Jungtinės Karalystės kaskadininkų kompetencijų skirstymas į A, B, C, D ir E kvalifikacijas patvirtina, kad šioje šalyje kaskadininkų rinka yra stipriausia ir joje vyrauja ryškiausia konkurencija, poreikis išskirti kvalifikacijas, patirtį ir žinias. Kaskadininkų profesijos atstovai, norėdami būti konkurencingi ne tik Jungtinės Karalystės, bet ir pasaulio rinkoje pretenduoja siekti įvetinimo pagal Jungtinėje Karalystėje vyraujančią metodiką, skirstymą į kvalifikacijas.

4.3. Kaskadininko ugdymo politika Naujojoje Zelandijoje

Naujojoje Zelandijoje 2010 m. žymi kaskadininkė Dayna Grant įkūrė New Zealand Stunt School - Naujosios Zelandijos Kaskadininkų mokyklą. Įkūrėja Dayna Gant savo kaskadininkės karjerą pradėjo kaip „Lucy Lawless Xena: Warrior Princess“ dublerė filme. Nuo tada ji įspūdingai dirbo daugelyje didelio biudžeto filmų, įgavo begalinę patirtį, bei susikūrė ilgą tarptautinių kaskadinių triukų sąrašą ir gali pasigirti asmeninės dublerės patirtim tokių aktorių kaip Charlize Theron, Tilda Swinton, Gwyneth Paltrow.

Naujosios Zelandijos kaskadininkų mokykla suteikia profesionalius kaskadininkų mokymus naujiems, įvairaus amžiaus žmonėms, norintiems išmokti kaskadinio meno ir padeda profesionaliems aktoriams tobulinti jų fizinę būklę. Mokykla reguliariai veda mokymo seminarus, jaunimo stovyklas, jodinėjimo pamokas. Profesionalus kaskadininkai – instruktoriai daug dirba įvairiuose renginiuose, komerciniuose šou. Kaskadininkų mokykla ne tik suteikia pasaulinio lygio mokymus, bet ir kvalifikacijas, būtinas šiam darbui. Visos mokymų klasės yra prieinamos įvairių amžiaus grupių žmonėms.

Seminarai ir mokymai šioje mokykloje vyksta orientuojantis į sporto, kovų sritis. Kovos menų pradmenys vyksta su ginklais, kur vienas iš pagrindinių yra japonijos kovų menai: kendo, kendziucu.

Kendo kilo iš kendziucu, kur pirmasis dėmuo reiškia kardo kelią, o antrasis – kardo techniką, metodą. Kendo – tai šiuolaikinis sportinis variantas, kuriame naudojamos kardo imitacijos, mediniai kardai. Ginklų valdymo kvalifikacijoje bene svarbiausias ir Naujoje Zelandijoje kaskadininkų tarpe populiariausias yra sportinis fektavimas - tai kertančio, duriančio ginklo valdymas (rapyra, kardas, špaga), stengiantis sėkmingai atakuoti priešininką ir apsiginti nuo atakų. Sportinis fektavimas Naujojoje Zelandijoje populiarus dėl šalies specifikos, nes dėl gamtos kino pramonėje filmuojami daugiausia vesterno, veiksmo, dokumentiniai, nuotykių, kariniai filmai. Kaskadininkų mokykla turi ir degimų kvalifikaciją, kurioje būsimi kaskadininkai supažindinami su degimo kostiumų sudėtimi, išvaizda, apsaugomaisiais geliais, galimų judesių greičiu degimo metu, bei gesinimo ypatumus. Degimų kvalifikacijos atsisakitymas mokykloje įskaitomas, jei mokiniui pavyksta pasirinktos kūno dalies degimas, atitinkantis visus reikalavimus. Aukštuminių kritimų kvalifikacijoje mokomasi šuolių nuo dešimt, penkiolikos bei dvidešimt metrų. Kiekvienas kaskadininkas turi išmanyti darbą su arkliais, jie mokomi jojimo arkliais, arklių kritimų, ginklų naudojimo jojant. Būsimų kaskadininkų kvalifikacijai labai svarbus sportas yra parkuras – tai sportinio tipo veikla, kurios pagrindinis principas yra judėjimas, patekimas iš vienos vietos į kitą kiek įmanoma greičiau ir efektyviau. Parkure viskas aplinkui traktuojama kaip kliūtys, kurias siekiama įveikti pasikliaujant vien savo fizinėmis galimybėmis. Šiame sporte naudojamos gimnastikos, lengvosios atletikos, kovos menų ir kt. Technikos, kurių principas yra jėga ir teisingas jos panaudojimas.

Apibendrinant, Naujoji Zelandija tiek draudimo politikos tiek kaskadininkų ugdymo politikoje yra aktyvūs. Vyrauja pagrindiniai politikos objektai, užimantys tvirtas pozicijas tiek nacionalinėje tiek globalioje rinkoje. Naujosios Zelandijos kaskadininkų mokykla populiari ir žinoma visame pasaulyje, dirbanti kvalifikacijos kėlimo, seminarų, mokymų metodika. Svarbiausi mokymai išskiriami: ginklų valdymas, degimai, aukštuminių kritimai, darbas su arkliais, parkuras. Svarbu tai, kad šios šalies patirtis yra geras pavyzdys kitoms šalims, kuriose formuojasi kaskadininkų bendruomenės ir yra potencialas kompetetingų mokyklų kūrimuisi.

4.4. Kaskadininko darbas Lietuvoje: draudimo politika

Lietuvoje kino kaskadininkas dirba pagal autorinę sutartį. Autorinė sutartis Lietuvoje yra pagrindinis teisinis įrankis autoriams įgyvendinti įstatymų jiems suteikiamas teises ir užtikrinti finansinį atlygį už kūrybinę veiklą. Ja reglamentuoja Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Šis įstatymas detalai reglamentuoja kas turi būti numatyta autorinėje sutartyje: tai kūrinio pavadinimas, apibūdinimas, būtina įvardyti ir detalai aptarti perduodamas autorių turtines teises ar suteikiamas licencijas, reikia numatyti teisių perdavimo ar suteikiamos licencijos galiojimo terminą, autorinio atlyginimo dydį, mokėjimo tvarką ir terminus.³² Kaskadininkas įsipareigoja kurti vaidmenį ta maniera ir stiliumi, kuriuos nurodo režisierius, taipogi paruošti savo išvaizdą taip, kaip reikalauja įvaizdžio (vaidmens) kūrimas ir nekeisti savo išvaizdos visą filmavimo periodą. Būtina laikytis užsakovo ir filmavimo grupės vidaus tvarkos taisykių, darbo saugos ir saugumo technikos reikalavimų. Nemažiau svarbu numatyti šalių ginčų sprendimo tvarką bei atsakomybę. Autorinės sutartys sudaromos kai autoriaus ir užsakovo nesieja pavaldumo santykiai, jose nėra sąlygų nustatančių darbo laiką, vietą, nenumatomos atostogos. Pagrindinis skirtumas tarp autorinės ir darbo sutarties tai, kad darbo santykiai pasižymi tęstinumu, yra nuolatinio pobūdžio, o autorinė sutartis yra vienkartinė, skirta tam tikram rezultatui pasiekti. Darbuotojui yra mokamas nuolatinis atlyginimas, o autoriui – už konkretų atliktą darbą. Svarbu atkreipti dėmesį, jei kaskadininkas yra įdarbinamas pagal autorinę sutartį, pagal Lietuvos įstatymus jis pats turi pasirūpinti gyvybės draudimu.

Draudimas turėtų dominti kiekvieną asmenį, kadangi ši paslauga leidžia įvertinti ir valdyti nepageidaujamų įvykių riziką, o pastarajam įvykus apsaugo nuo didelių finansinių praradimų. Ši sritis nuolat tobulinama, kuriami nauji produktai ir paslaugos. Asmens gyvybės draudimą kino kaskadininkui užtikrina kino kompanija. Kompanija kaskadininką draudžia nuo sutarties pasirašymo pradžios iki pabaigos. Draudimo rizika yra darbo metu įvykęs nelaimingas atsitikimas. Draudimo išmokos yra mokamos už draudžiamuosius įvykius, numatytus draudimo taisyklėse sutartos draudimo liudijime apsaugos ribose. Draudžiamųjų įvykių padarinių mokamos išmokos procentais už: centrinę ir periferinę nervų sistemą nuo 10 – 20%, kraujotakos išsiliejimai kaukolės viduje, hematomos nuo 10 – 15%, galvos smegenų sužalojimai nuo 1 – 50 %, potrauminių uždegimų komplikacijos nuo 15 – 20 %, nugaros

³² Dr. J. Ūsonienė "Autorinių sutarčių dalykas. Autorių teisių sutartinio perdavimo ypatumai" *Jurisprudencija*, 2005, t. 77(69); 82 – 90

smegenų bet kurios dalies pažeidimas nuo 4 iki 100 %, trauminiai periferinių nervų sužalojimai nuo 5 iki 25 %, regos, klausos, kvėpavimo takų, veido kaulų sužalojimai nuo 5 iki 100 %, nudegimų traumas 10 %, atviras arba uždaras minkštųjų audinių sužalojimas nuo 1 iki 6 %, visų kūno kaulų lūžiai, galūnių amputavimas nuo 10 iki 100 %, mokamos draudimo išmokos nuo draudimo sumos.³³

Lietuvos kaskadininkų draudimo politikos išskirtinumas yra teisiniai įrankiai, kuriais įdarbinami pasirodymams kaskadininkai. Atsižvelgiant į įdarbinimo sutarties formą, kaskadininkas turi pasirūpinti pats savo gyvybės draudimu arba už jį tuo pasirūpina kino kompanija. Susiformavusi praktika Lietuvoje rodo, kad dažniausia teisinė sutarties forma kaskadininkų profesijoje yra autorinės sutarties pasirašymas. Vadinasi kaskadininkai Lietuvoje turi turėti ne tik gerus įvairių sporto šakų įgūdžius, gerą pasirėngimą, bet ir išmanyti, domėtis draudimo polisais, nes pagal Lietuvos draudimo bendrovių taisykles jie yra priskiriami padidintos rizikos klientams, kas daro įtaką didelėms draudimo įmokoms.

4.5. Kaskadininko darbas Jungtinėje Karalystėje: draudimo politika

Jungtinėje Karalystėje kaskadininko draudimu rūpinasi kompanija kuriojanti kiną. Draudimo kompanija „Front Row“ buvo įkurta 2009 m. rugpjūčio mėnesį, susijungus „Focus Entertainment“ draudimo brokerių ir „Entertainment Division of Jones Brown“ kompanijoms įkurta „Front Row“ – viena didžiausių pramogų draudimo kompanijų Kanadoje, turinti 19 personalo narių, sujungiančių skirtingas patirtis per daugelį metų, ir kreipianti ypatingą dėmesį į filmų, muzikos ir laisvalaikio pramonės poreikius.³⁴ Per pastaruosius metus produkcijos biudžetams apdrausti kompanija skyrė per milijoną dolerių. „Front Row“ stipriosios savybės – maži mokesčiai, greiti rezultatai, efektyvus aptarnavimas ir papildomo konsultavimo paslaugos. Kompanijos prezidentas – Davidas W. Hamiltonas, patyręs draudimo profesionalas, turintis dvylikos metų patirtį filmų draudimų veikloje, kilęs iš Vankuverio, įgijo bakalauro laipsnį Ontario, Kingstono Karališkajame universitete Anglijoje. Karjerą filmų daudime jis pradėjo „Lloyd“ firmoje Londone. Pastaruosius 21-erius metus Davidas apdraudė tūkstančius produkcijų, įskaitant ilgo metro filmus, televizijos serialus, dokumentiką, muzikinius video klipus ir reklamas.

³³ https://www.draudimas.lt/draudimo-taisykles/pzu/nelaimingu_atitikimu_draudimo_taisykles.pdf (žiūrėta 2014.10.02)

³⁴ Oficialus internetinis puslapis: <http://www.frontrowinsurance.com/>

Front Row“ kompanija išleido nepriekaištingą vadovą, norint padėti kino gamybos kompanijoms, sprendžiančioms su draudimu susijusias problemas ir klausimus. Vadovą sudaro trumpi, įvairių tipų apsaugos variantų aprašymai, skirti pramogų industrijai. Finansuojant bet kokį projektą, gamybos draudimas yra būtinas. Pagrindiniai to argumentai – legalumas bei sutarties ir turto/nuosavybės apsauga. Remiantis teisiniu pagrindu gamybos kompanija ar filmo kūrėjas privalo turėti šį draudimą. Tinkamas pavyzdys – bendrų įsipareigojimų poreikis, padengiantis padarytą nuosavybės žalą ir trečiųjų asmenų fizines traumas. Pavyzdžiui, pastato savininkas nori būti apsaugotas nuo bet kokios žalos lokacijai. Maža to, jis nori būti apsaugotas nuo teisinių ieškinių, pareikštų praeivio, kuris suklupo dėl elektros kabelių ar buvo sužalotas netikėtai nukritus stogo atplaišai ir pan. Šios unikalios sutarties priežastys yra gana aiškios: jei esi pasirašęs sutartį su distributorium, kontraktas reikalaus turėti draudimą, prieš pradėdant atlygio mokėjimą. Nuosavybės apsaugos draudimas apsaugo nuo gamybos įrankių žalos ar praradimo. Kokio tipo kino draudimo reikia, priklauso nuo planuojamo projekto tipo, pavyzdžiui, muzikos klipo ir meninio filmo draudimo politika skiriasi. Egzistuoja trys produkcijos draudimo tipų paketai: trumpo laikotarpio (naudojami vienetiniai gamybai), metiniai DICE draudimai (skirtas draudimas keliems projektams trunkantiems vienerius metus) ir metiniai draudimai.

Kaskadininkai Anglijoje privalo būti kaskadininkų registre ir prisijungti prie Jungtinio kaskadininkų komiteto (Joint Industry Stunt Committee), norint turėti gyvybės draudimą. Draudimo rūšys skirstomos nuo A iki J variantų. Visi kaskadininkai nuo 18 iki 65 metų draudžiami nuo nelaimingų atsitikimų iki 100 000 £, o nuo 65 iki 75 metų - 20 000 £ už įgytas nuolatinės negalias. Mirties atveju išmokos suma siekia nuo 20 000 iki 90 000 £, nuolatinio bendro invalidumo nuo 20 000 iki 70 000 £, kaulų lūžiai nuo 100 iki 10 000 £, vidaus organų traumas nuo 50 iki 30 000 £ ir t.t. Medicininių išlaidų vertė negali viršyti 6950 £. Jei kaskadininką ištinka klinikinė mirtis mokama 50 £ per dieną ne ilgiau kaip 104 savaites. Draudimo bendrovė kompensuoja iki 10 000 £ laidojimo išlaidų.

Atsižvelgiant į tai, kad kaskadininko darbas yra labai rizikingas, draudimo atstovas riziką įvertina kiekvieną filmavimo dieną. 2 lentelėje pateiktas konkretus kaskadininkų koordinatoriaus sudarytas Kaskadininkų repeticijos (filmavimo dienos) rizikos vertinimo pavyzdys.

Scena:	Leslie persisveria per langą iš Puebo buto, staiga žmogaus figura puola Leslie iš vidaus, perverčia per balkoną, jis patenka ant žemės.
Vieta:	Kareivinės
Veiksmo įvertinimai:	aktoriaus stumimas, kritimas, nusileidimas ant žemės.
Galimas pavojus ir rizika:	aktoriaus stumimas, kritimas, nusileidimas ant žemės.
Asmenys kuriems galimas pavojus:	aktorius, kaskadininkas.
Rizikos lygis:	Silpnas
Saugumo priemonės ir rekomendacijos:	Lokacijų apžvalga, įvertinimas iki filmavimų; Patikrinti žemės paruošimą kritimui, vertimui; Apšilimas su aktoriu ir kaskadininku- dubleriu prieš filmavimą; Saugi aplinka, naudojami rekvizitai balkonui bei grindims, saugos kilimėliai čiužiniai repeticijoms; Kaskadininkų koordinatorių privalo užtikrinti saugumą; Įsitikinti, kad aktorius neturi baimės jei būtina atlikti triuką pačiam; Aktorius ir kaskadininkas puikiai žino veiksmus, nepriekaištingai juos atlieka; Kūno apsaugos paruoštos; Kur įmanoma apsaugos aktoriui, čiužiniai; Saugos kilimėliai naudojami aktoriaus kritimui; Medicinos seselė filmavimo aikštelėje.

2 lentelė. Kaskadininkų repeticijos (filmavimo dienos) rizikos vertinimo pavyzdys (sudaryta darbo autoriaus pagal kompanijos „Front Row“ vykdomą vertinimo sistemą)

Išanalizavęs atliekamus triukus, draudimo atstovas įvertina riziką ir sudaro asmeninį kaskadininko sveikatos draudimą. Vadinasi, Jungtinėje Karalystėje susiformavusi individuali kaskadininkų draudimo praktika, kurios metu analizuojama konkreti situacija, aplinkybės. Kaskadininkų draudimo politikai, susiformavusiems precedentams skiriamas didelis dėmesys, nes juos draudžia kino kompanijos, kurios turi pajėgumus ir suinteresuotumą rūpintis samdomais darbuotojais. Galima daryti išvadą, kad Jungtinės Karalystės yra šalis, kuri turi kaskadininkų draudimo politikos tradicijas, draudimo kompanija „Front Row“ aktyviai dalyvauja formuojant draudimo politiką.

4.6. Kaskadininko darbas Naujojoje Zelandijoje: draudimo politika

Naujosios Zelandijos Didžiausia draudimo kompanija - Nelaimingų atsitikimų kompensacijos korporacija (The Accident Compensation Corporation). Šios draudimo kompanijos misija – padėti sužeistiems žmonėms, kuo greičiau grįžti į darbą bei kasdieninį gyvenimą ir kuo efektyviau stabdyti traumų atsiradimą. Kompanijos vaidmuo yra nustatytas Vyriausybės, jie efektyviai dirba, kad:

- išvengti žalos;
- garantuoti žmonėms, kad gaus gydymą, atlygins žalą, jei įvyks nelaimingas atsitikimas;
- padėti žmonėms grįžti į kasdieninį gyvenimą kaip įmanoma greičiau.

Nelaimingų atsitikimų kompensacijos korporacija (The Accident Compensation Corporation) vaidmuo :

- gauna iš kliento skundą apie susižalojimą, informuoja ar gali padėti;
- prižiūri ir koordinuoja reikiamos pagalbos gavimą klientams;
- moka savaitinę kompensaciją (t.y. procentas nuo reguliarių kliento pajamų);
- padeda sumokėti už medicininės bei gydymo paslaugas, vizitus pas specialistus, ligonines bei skubios pagalbos tarnybas, receptines išlaidas;
- renka rinkliavas, siekiant padėti sumokėti už jų teikiamas paslaugas;
- dirba su įmonėmis, bei bendruomenėmis, padeda jiems tapti saugesniems.

Nelaimingų atsitikimų kompensacijos korporacija (The Accident Compensation Corporation) turi elgesio kodeksą, kuriuo vadovaujantis draudimo darbuotojai ir rangovai privalo išlaikyti sąžiningumo bei etiško elgesio nuožiūra aukščiausius standartus.

Naujojoje Zelandijoje kaskadininkų draudimas yra neskirstomas į padidintos ar kitos rizikos faktoriaus draudimą, jie draudžiami tiesiog kaip darbuotojai. Žalos atlyginimas yra visiems Naujosios Zelandijos gyventojams bei lankytojams t.y., darbininkams, pensininkams, vaikams, studentams, jei sužalojimas įvyko darbe, namuose, sporto ar laisvalaikio metu, net jei draudžiamasis buvo išvykęs

daugiau nei šešiams mėnesiams. Draudimo kompanijos glaudžiai bendradarbiauja su įmonėmis bei verslo atstovais, siekia išvengti traumų atsiradimo, užtikrinti, kad Naujoji Zelandija būtų saugesnė vieta. Svarbu paminėti, kad visi Naujosios Zelandijos gyventojai turi vienodą prieigą prie Nelaimingų atsitikimų kompensacijos korporacijos (The Accident Compensation Corporation) draudimo.

Reikalingus pinigus suteikti draudimo paslaugomis kompanija gauna iš procento nuo žmonių darbo užmokesčio, iš verslo įmonių algalapių, mokesčių nuo benzino, transporto priemonių licencijavimo, taip pat Vyriausybės finansavimo. Rinkliavos yra paskirstomos į vieną iš penkių Nelaimingų atsitikimų kompensacijos korporacijos (The Accident Compensation Corporation) sąskaitų, kuri apima tam tikrą grupę traumų :

- 1) Darbo grupės sąskaita: apima visų su darbu susijusių traumų pretenzijas;
- 2) Apmokamų darbuotojų sąskaita: apima reikalavimus dėl žmonių apmokamo darbo, kurie buvo sužeisti ne darbo metu;
- 3) Neuždirbančių darbuotojų sąskaita: paskyrą finansuoja Vyriausybė, surinktų pinigų iš bendrų mokesčių;
- 4) Motorinių transporto priemonių sąskaita: finansuojama iš kuro kainos mokesčių komplektacijos ir motorinių transporto priemonių licencijavimo mokesčio dalies. Apima nusiskundimų dėl visų traumų, įvykusių motorinėse transporto priemonėse, ar su jomis susijusių, viešuosiuose keliuose Naujojoje Zelandijoje.
- 5) Gydomo traumų sąskaita: apima nusiskundimus dėl traumų, sužalojimų, gydymo. Lėšos sąskaitoje sudarytos iš apmokamų ir neuždirbančių darbuotojų sąskaitų.

Atsižvelgiant į tai, kad kaskadininkai Naujojoje Zelandijoje draudžiami kaip darbuotojai būtina įvertinti jų profesinę sveikatą. Būti puikios sveikatos darbe, svarbu ir darbdaviams ir darbuotojams. Kiekvienas darbuotojas turi gerai išmanyti darbo aplinką, kuri vienaip ar kitaip gali sukelti nelaimingų atsitikimų ar ilgalaikių sveikatos sužalojimų. Skausmas, diskomfortas ir sužalotos sveikatos problemos apima daug sąlygų, raumenų ir kaulų, nugaros skausmai, patempimai. Šios problemos dažnai pasireiškia palaipsniui, laikui bėgant, o ne tuo pačiu metu kai yra susižalojama. Darbdaviai yra atsakingi už saugią ir sveiką darbo aplinką savo darbuotojams.

Analizuojama draudimo bendrovė, Nelaimingų atsitikimų kompensacijos korporacija (The Accident Compensation Corporation) didelį dėmesį skiria: traumų prevencijai, bendrosioms sporto traumoms, nelaimingų atsitikimų ir medicinos paslaugoms, fizioterapijos servisui, planinių operacijų finansavimui, osteopatijai, akupunktūrai ir chiropraktikos paslaugoms.³⁵

Vienas iš pagrindinių Nelaimingų atsitikimų kompensacijos korporacijos tikslų – kuo labiau sumažinti traumų dažnumą bei sunkumą. Daugumos sporto traumų galima išvengti, svarbiausia skatinti Naujosios Zelandijos gyventojus bei turistus, žaisti sporto žaidimus bei užsiimti aktyvia sporto veikla ir ja mėgautis. Sporto traumas dažniausiai yra galvos, pečių, stuburo, kelių ir kulkšnių. Labiausiai mažinti riziką reikia, sporto traumų pakartotinio sužalojimo. Nelaimingų atsitikimų ir medicinos paslaugų tikslas yra suteikti klientams laiku gauti kokybišką gydymo paslaugą, kuri palengvintų greitą, ekonomišką ir kokybišką grįžimą į savarankišką gyvenimą bei darbą. Būtiną gydymą atliktas laiku rodo geriausius rezultatus, veiksmingas gydymas palengvina optimalų savarankiškumo lygį. Kompanija yra įsipareigojusi sudaryti sutartis tik su kokybiškais, patikimais medicinos paslaugų tiekėjais. 2009 m. lapkričio 16 d. buvo sukurta nauja sutarties kryptis – fizioterapijos paslauga, kuri beabejo pakėlė draudimo kainą, bet suteikė pilnavertį gydymą klientams, patyrusiems sunkias traumas. Fizioterapijos servizo paslauga yra ypač aktuali ir naudinga žmonėms, užsiimančiais ekstremaliu sportu, taipogi kaskadininkams. Draudimai sudaromi pagal individualius poreikius. Sutartis, dar vadinama laikinąja sutartim, sudaroma vieneriems metams. Per visą šį laiką draudimo kompanija, stebi, analizuoja, priima tam tikrus sprendimus susijusius su darbu, tame sektoriuje, kuriame apdraustasis dirba. Tai yra paprastesnė akreditavimo procesų sustiprinta kokybės sistema ir tai padeda pasiekti gerų rezultatų su klientais.

Draudimo kompanijai labai svarbu, kad finansavimas už gydymą būtų užtikrintas. Plaininių operacijų paslauga suteikiama pasirenkamiems, t.y. neskubiems chirurginiams atvejams, kuriems sudaromos kliento būklės vertinimo ataskaitos ir gydymo planas. Chirurginės paslaugos už priežiūros paketą nuo priėmimo į stacionarą, suteikiant specialistų priežiūrą siekia iki šešių savaičių po išleidimo. Jei reikalingi implantai, pavyzdžiui, chirurginėms operacijoms, jų išlaidos yra padengiamos iš draudimo bendrovės sąskaitos. Paslaugos tikslas – užtikrinti klientui laiku suteiktą būtiną chirurginį gydymą. Osteopatijos, akupunktūros ir chiropraktikos paslaugas kompanija suteikia išmoką, jei šie gydymo metodai yra tikrai tinkami ir kliniškai pateisinami. Jie apibūdina dabartinę „gerą praktiką“, taigi rezultatai dažnai būna pasiekti.

³⁵ Oficiali internetinė svetainė <http://www.acc.co.nz/>

Naujoje Zelandijoje kaskadininkų draudimo politika panašiai kaip ir Jungtinėje karalystėje yra individualizuojama, skirtumas tas, kad Jungtinėje Karalystėje orientuojamasi į konkretų veiksmą/sceną, o Naujojoje Zelandijoje didesnis dėmesys skiriamas kaskadininkui, jo sveikatos būklei, profesiniam aktyvumui ir pan. Svarbu paminėti, kad kitaip nei kitur Naujojoje Zelandijoje kaskadininkai draudžiami kaip darbuotojai ir čia veikia viena didelė draudimo bendrovė Nelaimingų atsitikimų kompensacijos korporacija (The Accident Compensation Corporation), kuri ir formuoja kaskadininkų draudimo politiką šioje šalyje. Maža to, šioje šalyje draudimo bendrovės iniciatyva ir suformuota praktika skiriamas didelis dėmesys draudžiamųjų įvykių prevencijai, t.y. rizikos suvaldymui, informuotumui ir kitoms prevencijos priemonėms.

5. Kaskadininkų sporto politika Lietuvoje – atvejo studija

Ankstesniuose skyriuose aptarėme ir palyginome Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Naujosios Zelandijos kaskadininkų draudimo politikos aspektus, analizavome kiekvienos iš šių šalių kaskadininkų profesijos ugdymo politiką. Iš atliktos analizės galime daryti išvadą, kad Lietuvos atvejis yra aiškiai išsiskiriantis iš kitų šalių, nes šioje srityje kaskadininkų sporto politikos įgyvendinimas yra neišvystytas, yra mažai patirties, iniciatyvų ir trūksta standartizavimo, struktūrizavimo ir aiškumo. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje trūksta informacijos, patirties šioje srityje ir kaskadininkų sporto politika yra mažai žinoma ir apie ją mažai kalbama, svarbu analitiškai, kompetetingai vertinti kitų šalių praktiką ir bendradarbiaujant tiesiogiai su kaskadininkais kurti teisingą praktiką Lietuvoje. Kaip ir kitose srityje, svarbiausias bet kokios sistemos sudėtinis aspektas yra bendruomenė, jos motyvacija veikti organizacijoje, šiuo atveju kaskadininkų judėjime, todėl atlikta kaskadininkų apklausa, kurios pagrindinis aspektas yra išryškinti pagrindines vertybes kaskadininkų sporte, kad būtų galima formuoti vertybes šios profesijos sporto politikoje Lietuvoje.

Kaip ir kiekviename sporte, taip ir kaskadininkų sporte svarbiausias rodiklis yra motyvacija ir gyvenimo kokybė. Pasak Pjero de Kuberteno “Sportas – kiekvieno vyro ir kiekvienos moters paveldas, kurio nebuvimo niekaip negalima kompensuoti”.³⁶ Fizinis aktyvumas teigiamai veikia ir kūną ir sielą. Išanalizuoti, ar kaskadininko profesija padeda puikiai jaustis, kokybiškai gyventi, pasirinktas anketinis

³⁶ Europos Komisija. Baltoji knyga dėl sporto. 2007. < http://ec.europa.eu/sport/documents/white-paper/whitepaper-short_lt.pdf > [žiūrėta 2013.01.30]

tyrimas, remiantis gyvenimo kokybės klausimynu. Gyvenimo kokybė, kur svarbų vaidmenį vaidina sveikatos būklė, yra vertinama sudarant bei analizuojant anketas. Gyvenimo kokybė – individualus savo vietos gyvenime vertinimas, remiantis individo kultūros ir vertybių sistema, susijęs su jo tikslais, viltimis, standartais bei interesais. “Gyvenimo kokybės” terminas pirmą kartą buvo pavartotas A. C. Piguo knygoje apie ekonomiką ir gerbūvį 1920 m. Antrojo Pasaulinio karo pabaigoje Pasaulio sveikatos organizacija į sveikatos apibrėžimą įtraukė fizinės, dvasinės ir socialinės gerovės sąvokas - tai sukėlė nemažą diskusiją, susijusią su galimybės trūkumu išmatuoti sveikatą. Aštuntojo dešimtmečio viduryje Mičigano universiteto sociologai pradėjo įvairių gyventojų grupių gyvenimo kokybės tyrimus, nagrinėdami tokių veiksmų kaip išsimokslinimas, sveikata, šeima, asmeninis gyvenimas, darbas, aplinka ir materialinės sąvokos, įtaka žmonių gerovei.³⁷

Gyvenimo kokybės apibrėžimas tebėra diskusijų objektas. 1993 m. Pasaulio sveikatos organizacija pasiūlė tokį apibrėžimą : gyvenimo kokybė (angl. Quality of Life-Qol) – individualus savo paskirties gyvenime vertinimas kultūros ir vertybių sistemos, kurioje individas gyvena, požiūriu, susijęs su jo tikslais, viltimis, standartais bei interesais. Žinoma, tai plati koncepcija, kompleksiškai veikiama asmens fizinės sveikatos ir psichologinės būklės, nepriklausomybės laipsnio, socialinių ryšių bei ryšių su aplinka.³⁸ Dauguma šios srities ekspertų pripažįsta, kad toks apibūdinimas yra platus, apima daug gyvenimo sferų, todėl medicinoje gyvenimo kokybė dažniausiai vadinama su sveikata susijusia ir nagrinėjama siauresniu aspektu, apimančiu fizinį, psichologinį ir socialinį sveikatos lygmenį kaip atskiras sritis, įtakojamas asmens patirties, įsitikinimų, lūkesčių ir pojūčių.³⁹

Užsienio šalyse gyvenimo kokybė tiriama jau du dešimtmečius, o Lietuvoje susidomėta visai neseniai. Analizuojant kaskadininkų sportą ir formuojant politiką šis aspektas labai svarbus, todėl anketa kaskadininkų profesijos atstovams buvo parengta pagal Pasaulio sveikatos organizacijos gyvenimo kokybės vertinimo klausimyną (žr. PRIEDAS). Vienas dažniausių naudojamų klausimynų yra SF – 36 klausimynas, t.y. trumpa sveikatos apklausos forma. Ši anketa atspindi aštuonias gyvenimo sritis: fizinį aktyvumą, veiklos apribojimą dėl fizinių negalavimų ir emocinių sutrikimų, socialinius ryšius, emocinę

³⁷ wood-dauphinee s. Assessing quality of life in clinical research:from where we have come and where are we going?j.clin.epidemiol.1999, 4,52

³⁸ Kalėdienė R., Petrauskienė J., Rimpela A. Šiuolaikinės visuomenės sveikatos mokslo teorija ir praktika. Kaunas: Šviesa. 1998

³⁹ Testa M.A., Simonson D.C. Assessement of quality-of-life outcomes.new engl.j.med.1996,334

būseną, energingumą bei gyvybingumą, skausmą ir bendrąjį sveikatos vertinimą. Naudojant šį klausimyną yra vertinama keturių pastarųjų savaitių savijauta.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti kaskadininkų gyvenimo kokybę ir apibrėžti kaskadininkų gyvenimo kokybės bei profesinės veiklos sritis bei funkcijas, siekiant suformuoti kaskadininkų sporto politikos pagrindą Lietuvoje.

Tyrimo populiacija ir imtis. Anketas pildė 15 respondentų, profesionalių dirbančių kaskadininkų sporte. Penki kaskadininkai iš Naujosios Zelandijos, penki iš Jungtinės Karalystės ir penki iš Lietuvos.

Tyrimo metodas. Struktūrizuotas interviu, grindžiamas kokybinių tyrimų strategija, kuria siekta įvertinti tiriamo aspekto raidos tendencijas, išvelgti gilumines šios tendencijos priežastis.

Duomenų rinkimo metodas – anketa, sudaryta pagal Pasaulio Sveikatos Organizacijos Gyvenimo Kokybės klausimyną, ir pusiau struktūrizuotas interviu. Anketa - tai tokia duomenų rinkimo technika, kai respondentai iš esmės tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja į raštu (anketoje) arba žodžiu (interviuotojo) pateiktus klausimus.⁴⁰ Interviu – individualus pokalbis leidžia labiau įsigilinti į tiriamą problemą, užtikrina didesnę duomenų patikimumą nei kitais apklausos būdais. Interviu siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti įsitikinimus, požiūrius, tiriamu klausimu.

3 lentelė parodo, kad profesionaliu kaskadininku gali būti tiek moterys tiek vyrai, tačiau kaip ir kitose su sportu susijusiose profesijose, kuriose dominuoja fizinė jėga ir stiprus pasiruošimas, dominuoja vyrai. Lietuvoje 100% profesionalūs kaskadininkai yra tik vyrai, Naujojoje Zelandijoje ir Jungtinėje Karalystėje iš penkių apklaustųjų buvo dvi moterys.

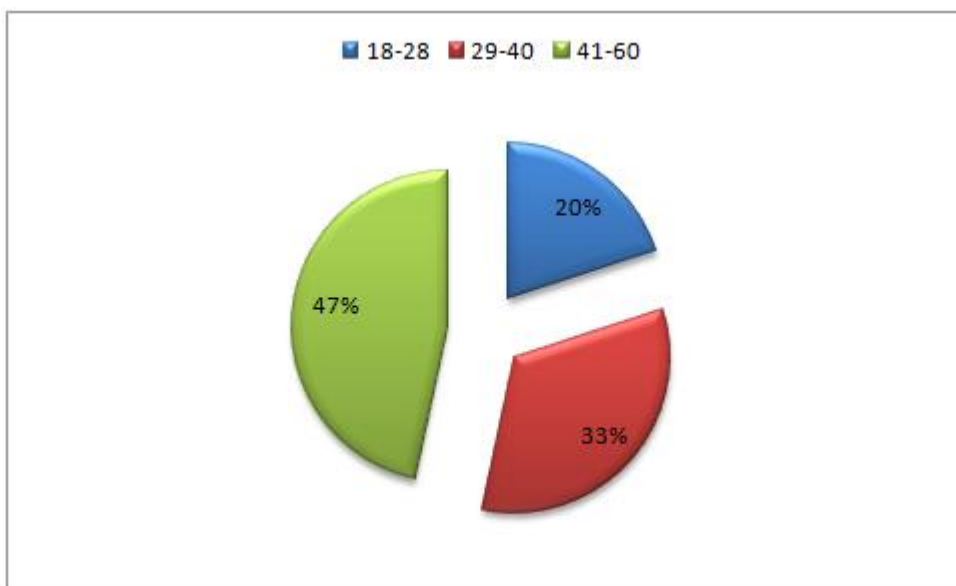
⁴⁰ Luobikienė J. Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika : mokomoji knyga. – Kaunas : Technologija, 2000

Respondentų charakteristika		Kiekis
Lytis	vyras	11
	moteris	4
Išsilavinimas	vidurinis	2
	aukštesnysis	4
	aukštasis	9
Socialinė grupė	darbininkas	6
	tarnautojas	1
	studentas	2
	pensininkas	1
	kita: laisvai samdomas darbuotojas	5

3 lentelė. Atlikto tyrimo respondentų charakteristika (sudaryta darbo autoriaus pagal užpildytas respondentų anketas)

Tyrimo dalyvavusių kaskadininkų amžius yra įvairus, tačiau daugiausia virš 40 metų amžiaus (3 pav.). Dauguma kaskadininkų, šiuo atveju 60%, turi aukštąjį išsilavinimą. Palyginus vyrų ir moterų pasiskirstymą pagal išsimokslinimą, statistiškai reikšmingo skirtumo nenustatyta. Lietuvoje visi kaskadininkai dirba kaip laisvai samdomi darbuotojai, t.y., pagal autorinę sutartį, priešingai nei Naujojoje Zelandijoje jie turi darbininkų statusą. Pagal atlikto tyrimo duomenis matome, kad profesionaliu kaskadininku gali dirbti nuo studento iki pensijinio amžiaus. Iš apklaustųjų respondentų kaskadininko profesijoje dirba daugiau nei 20 metų- 33%, 15-20 metų taipogi 33%, 5-10 metų 20%, o menkiausią patirtį 1-5 metus tik 13% apklaustųjų. Remiantis respondentų demografinėmis charakteristikomis (amžius, lytis, išsilavinimas ir kt.) ne visada įmanoma tiksliai nusakyti, kiek tai įtakoja jų gyvenimo kokybę. Dėl šios priežasties svarbus vaidmuo tenka įvairiems su sveikata susijusiems veiksniams, kurie įtakoja respondentų gyvenimo kokybę. Sportas stipriai pagerina gyvenimo kokybę todėl, norint dirbti kaskadininku privalu

būti geros fizinės formos, todėl į pirmą teiginį „ar galite apskritai sakyti, kad Jūsų sveikata yra....“ - 100%, respondentų pasirinko - „Labai gera“. Apie sveikatos būklės pasikeitimą, lyginant prieš metus, visi respondentai pasirinko „panaši kaip ir buvo,, variantą.

4 pav. Tyrimo dalyvavusių respondentų amžius procentais (sudaryta darbo autoriaus pagal užpildytas apklausos anketas)

Anketą sudaro 13 klausimų, kurie vertina bendrąją gyvenimo kokybę ir šias gyvenimo kokybės sferas ir aspektus:

1. Fizinė sveikata:

- a) fizinės veiklos (angl. Physical Functioning) vertinamos pagal atsakymus į 10 klausimų (anketos klausimas Nr. 7), atspindinčių energingą veiklą, lipimą laiptais, trumpos, ilgos distancijos ėjimą, daiktų kėlimą, pasilenkimą. Fizinio pajėgumo motyvai, kasdieninėje veikloje yra labai svarbūs. Sportuojantys žmonės yra stipresni, taigi jų fizinis pajėgumas gerėja - tai puikiai atskleidžia respondentų atsakymuose apie sveikatos ribojimą atliekant kasdienes veiklas, tokias kaip bėgimas, daiktų kėlimas, lipimas, ėjimas ilgesnius nuotolius ir pan. Tik vienam 60-mečiui iš 15 apklaustųjų pastaruoju metu tapo sunkiau eiti ilgesnius atstumus, nes buvo keistas sąnarys. Visų likusių apklaustųjų kasdieninė fizinė veikla neapsunkina.

- b) Fiziniai vaidmenys (angl. Role-Physical) vertinami pagal atsakymus į 4 klausimus (anketos klausimas Nr. 8), atspindinčius įprastinės ar kitos veiklos apimtį ir trukmės ribojimą. Į klausimą „*ar mažiau laiko praleidžiate darbe*“ TAIP atsakė vienas Naujosios Zelandijos kaskadininkas, kuriam buvo keistas sąnarys, o visi likusieji apklausti kaskadininkai vienareikšmiškai atsakė, kad NE, kaskadininko darbas – daugiau gyvenimo būdas, teikiantis malonumą, o privalomas geras fizinis pasirengimas įpareigoja nevarginti ir neapriboti.
- c) Kūno skausmas (angl. Bodily Pain), vertintas pagal atsakymus į anketos 10 ir 11 klausimus apie skausmo stiprumą ir įtaką kasdinei veiklai. Vidutinio intensyvumo kūno skausmai – kaskadininko kasdienybė, bet tai daugiau raumenų maudimas nuo pastovių treniruočių arba traumos triukų metu. Taigi, 12 iš 15 apklaustųjų pažymėjo, kad kūno skausmų per pastariasias keturias savaites nebuvo, tik du Lietuvos ir Jungtinės Karalystės kaskadininkai paminėjo silpnus kūno skausmus.
- d) Bendroji sveikata (angl. General Health), vertinta pagal atsakymus į 4 klausimus anketos klausimas Nr. 13) atspindinčius respondento sveikatos vertinimą. Į teiginį „*man atrodo, kad aš labiau linkęs sirgti negu kiti žmonės*“ visi vienareikšmiškai atsakė – „*tiksliai klaidingas*“, taip patį teiginius „*aš esu toks sveikas, kaip ir kiti mano pažįstami*“ ir „*mano sveikata puiki*“ - visi respondentai pasirinko „*tiksliai teisingas*“ variantą.

2. Dvasinė sveikata:

- a) Gyvybingumas (angl. Vitality), vertintas pagal atsakymus į 10 klausimų anketos klausimas Nr. 12), atspindinčius energingumą, nervingumą, nuovargį, liūdesį, laimę. Į klausimą „*kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jautėte pilnatvę*“: 10 respondentų atsakė – visada; 4 – dažniausiai; 1 - kartais. Į klausimus „*per pastarąjį mėnesį buvote labai nervingas*“, „*jautėtės blogos nuotaikos, kad niekas negalėjo Jūsų pralinksminėti*“ - 14 respondentų atsakė „*niekada*“, ir tik vienas - „*retai*“. Į teiginius „*jautėtės ramus ir taikus*“ visi atsakė – dažniausiai, „*turėjote daug energijos*“ - atsakymai buvo vieningi - „*visada*“. Du respondentai atsakė „*kartais*“, du „*retai*“ ir 11 apklaustųjų „*niekada*“ į teiginį „*jautėtės nuliūdęs ir niūrus*“. Atsakymus į teiginį „*jautėtės išsisėmęs, pavargęs*“ 7 kaskadininkai pasirinko „*retkarčiais*“, o likusieji - „*niekada*“. „*Buvote laimingas žmogus*“ visi respondentai pasirinko variantą „*dažniausiai*“.
- b) Emociniai vaidmenys (angl. Role-Emotional), vertinti pagal atsakymus į anketos 9 klausimą apie emocinių problemų įtaką. Intensyviai sportuojantiems žmonėms tokių reiškinių kaip depresijos,

nerimo pasitaiko labai retai. Tai įrodo apklaustųjų respondentų atsakymai apie darbų neatlikimą rūpestingai kaip įprastai, mažesnis laiko praleidimas darbe, mažesnis darbų atlikimas nei įprastai, atsiradusių dėl kokių nors emocinių sutrikimų. Visi respondentų atsakymai – NE.

Apibendrinant kokybinį tyrimą, galima teigti, kad kaskadininko profesija tiek Lietuvoje, tiek Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje gerina gyvenimo kokybę, nepaisant amžiaus, išsilavinimo ir socialinės padties. Atliktas tyrimas paneigia pirminį įspūdį apie kaskadininkų sportą kaip labai pavojingą sveikatai, blogą įtaką gyvenimo kokybei ir nuolatinės traumas. Vadinas, kaskadininkų sporto politikos pagrindas yra gyvenimo kokybės užtikrinimas, sveika gyvensena ir fizinis pasirengimas, o daudimo politika, rizikų šiame sporte suvaldymas yra priemonės užtikrinti kaskadininkų kokybišką gyvenimą. Žinoma, gyvenimo kokybė sporte yra neatsiejama nuo praktikos, aplinkos ir tradicijų, o vis tai paremta sporto ugdymo politika, kuri buvo aptariama ankstesniuose skyriuose analizuojamose šalyje. Ugdymo politikos analizė parodė, kad Lietuvoje nėra ugdymo politikos praktikos, kaip nėra ir susiformavusios kaskadininkų politikos pagrindo. Atsižvelgiant į tai, atvejo studija nurodė kryptį, kuri yra paremta profesionalių kaskadininkų gyvenimo kokybės filosofija. Iš to matyti, kad Lietuvos atvejo studijai ir kaskadininkų sporto politikos formavimui reikalingas praktinis pagrindimas, paremtas ugdymo ir gyvenimo kokybės gerinimo principų taikymais. Būtent kaskadininkų stovyklos įkūrimas, jos formuojama praktika, filosofija ir švietimas Lietuvoje būtų tinkamiausia priemonė.

5.1. Profesionalaus kaskadininkų sporto stovyklos projektas

Problemų analizė. Darbo su jaunimu organizacijų veikloje pastebėta tendencija, kad jauną 14-18 metų mokyklinio amžiaus žmogų yra sunku įtraukti į neformalų ugdymą. Šiuolaikinėje visuomenėje išryškėjo individualumo bruožai, silpnėja tikslingos veiklos paklausa jaunimo tarpe, todėl šio projekto tikslinė grupė yra vėlyvos paauglystės (14 – 18 m.) mokyklinio amžiaus jaunimas, kurie yra sunkiausiam ir sudėtingiausiam amžiaus tarpsnyje. Šiuo amžiaus laikotarpiu pradeda formotis savos pažiūros į tam tikrus reiškinius, sava vertybių sistema, požiūris apie save ir aplinkinius.

Jaunimo tarpe labai mėgstamas laisvalaikio leidimo būdas yra filmų žiūrėjimas, ši tendencija ypatingai pastebima, nes knygų skaitomumas ženkliai sumažėjęs. Žinoma, tai nėra blogas laiko leidimo būdas, nes filmai yra meno kūriniai, kurie lavina vaizduotę, plečia pasaulio pažinimą ir žinias. Kita vertus,

filmų žiūrėjimo procesas nėra sveikas jauno žmogaus kūnui, nes tai reikalauja sėdimos, gulimos pozos, o laikui bėgant tai gali virsti į laikysenos problemas. Lietuvos kino industrija kasmet plečiasi, o 2014-ųjų sausio 1 d. Lietuvoje įsigaliojusi Pelną mokesčio lengvata, kuri užtikrins kino industrijos augimą ir darbo paklausos didėjimą šioje srityje. Atsižvelgiant į įvardytą filmų įtaką jaunam žmogui, jų populiarumą ir kino rinkos plėtros galimybes Lietuvoje, projekto pagrindinis tikslas yra jaunimo užimtumo didinimas kino industrijos srityje, stiprinant organizacijos, įgyvendinančios projektą (toliau Organizacijos), patirtį darbo su jaunimu veikloje. Šis projektas leis jaunam, nemotyvuotam jaunimui susipažinti su pačia įdomiausia ir slapčiausia veikla kine – kaskadininkų triukais. Kaskadininkų veikloje vyrauja stereotipai ir gandai, retas kuris turi galimybę tai pamatyti iš arti, todėl š.m. rugpjūčio mėnesį bus organizuojama keturių dienų stovykla Vilniaus mieste (specialiame filmavimo angare). Stovykloje dalyvaus 30 žm. 14-18 m. jaunimas, kuris nori sužinoti, pamatyti, kaip atliekami kaskadiniai triukai. Vienas iš pagrindinių projekto uždavinių yra įtraukti stovyklos dalyvius į visuomenės informavimą ir švietimą apie kaskadininkų triukus, populiarinti šią mažai žinomą veiklą, skatinti sportą ir sveiką gyvenseną jaunimo tarpe (kaskadininkams būtinas geras fizinis pasirengimas). Vienos dienos užsiėmimų trukmė 6 val. su pietų ir kavos pertraukomis, užsiėmimus ves keturi profesionalūs Lietuvos kaskadininkai, kurie turi ilgametę patirtį šioje srityje.

Pirma diena stovykloje bus skirta kaskadinių triukų filmavimo aikštelės, specialaus inventoriaus pažinimui. Stovyklos dalyviams bus suteikta galimybė patiems surinkti, o paskui sulaužyti specialius kovos scenose naudojamus daiktus (kėdės, stalai, indai), peržiūrėti Lietuvos ir užsienio kaskadininkų triukų video medžiagą ir išgirsti įdomias istorijas iš profesionalių kaskadininkų.

Antros dienos užsiėmimas bus praktinis, kuriame dalyviai susipažins su aukštuminiiais triukais sklandymo virvių pagalba. Kiekvienas stovyklos dalyvis galės pasklandyti su specialia įranga, susipažinti su svarbiausiais faktais.

Tečią stovyklos dieną jaunimas sužinos, kokios saugos priemonės naudojamos kaskadiniuose triukuose, stebės pasirengimą pasirodymui ir iš arti galės pamatyti, kaip profesionalus kaskadininkas atlieka triuką su ugnimi.

Ketvirtoji diena bus skirta kovos menams, alpinizmui, gimnastikai, akrobatikai – visi šie dalykai svarbūs norint atlikti gerą ir saugų triuką, profesionalus kaskadininkas pasakos apie sveiką gyvenseną ir sportą. Stovyklos pabaigoje vyks refleksija, bus išgrynintos sugeneruotos idėjos, sukurtas visuomenės informavimo planas apie kaskadininkų veiklą.

Tokia netradicinė, informatyvi stovykla skatins jaunimo aktyvų laisvalaikį, įsitraukimą į visuomeninę kaskadininkų veiklą, propoguojant fizinio pasirengimo svarbą, sveiką gyvenseną. Žinoma, šio projekto įgyvendinimas užtikrins Organizacijos darbo su jaunimu veiklos tęstinumą, suteiks galimybes efektyviai siekti organizacijos tikslų.

Projekto tikslai:

1. Įtraukti mokyklinio amžiaus jaunimą į aktyvią visuomeninę veiklą netradiciniu būdu: supažindinant su kaskadininkų veikla;
2. Stiprinti Organizacijos darbo su jaunimu įgūdžius.

Projekto uždaviniai:

- Suorganizuoti 4-ių dienų stovyklą Vilniaus mieste orientuotą į kaskadininkų veiklos pažinimą, triukų paslapčių atskleidimą;
- Pasiūlyti jaunimui neformalaus ugdymo formą, kuri motyvuotų propaguoti sportą ir sveiką gyvenimo būdą jaunimo tarpe;
- Skatinti savanorystę kino industrijos srityje ir kaskadininkų veikloje Vilniaus mieste;
- Didinti Organizacijos veiklos kokybę bei efektyvumą darbe su jaunimu.
- Kelti Organizacijos darbuotojų praktines kompetencijas.

Programos veiklų aprašymas ir numatomi kokybiniai, kiekybiniai rezultatai

Veiklos:

- Netradicinės stovyklos suorganizavimas, kurioje dalyvaus jauni žmonės, su jaunimu ilgą laiką dirbantys specialsitai, kaskadininkų veiklos profesionalai.

- Visų stovyklos užsiėmimų metu bus kalbama apie gero fizinio pasirengimo svarbą, sveiką gyvenseną, mitybą. Profesionalūs kaskadininkai akcentuos saugos, atsakomybės svarbą ne tik triukų atlikime, bet ir realiame gyvenime.
- Stovyklos pabaigoje vyks refleksija, bus išgrynintos sugeneruotos idėjos, sukurtas visuomenės informavimo planas apie kaskadininkų veiklą, aktyviausi šioje dalyje parengs pristatymą apie stovyklą su video medžiaga savo mokyklose.
- Projekto organizacinėje grupėje bus 6 žm.: du iš jų Organizacijos darbuotojai, vienas profesionalus kaskadininkas (Tomas Ereminas) ir trys darbe su jaunimu turintys ilgametę patirtį specialistai.

4 lentelė pateikia kiekybinius ir kokybinius rezultatus, kiekvienas iš pateiktų rezultatų turi tiesioginę sąsają su veiklomis ir yra veiklų pasekmė.

Planuojami kokybiniai rezultatai	
Jaunimo pomėgio žiūrėti filmus išplėtimas į aktyvią visuomeninę veiklą, smalsumo patenkinimas įdomiausios kino industrijos - kaskadininkų veiklos pažinime, netradicinio neformalaus ugdymo propogavimas.	
Jaunimas supras aktyvaus ir sveiko gyvenimo svarbą, iš arti susipažins su profesionalais, kurių hobis virto jų pagrindine veikla, kurioje svarbiausia saugumas ir atsakomybė.	
Stovyklos metu dalyviai pamatys filmavimo aikštelę, kaskadininkų inventorių, galės patys išbandyti saugiausius triukų elementus, jaunimas taps kino industrijos, kaskadininkų veiklos ambasadoriais savo mokykloje ir bendruomenėje.	
Organizacijos darbuotojai įgaus praktinių kompetencijų bendravime su jaunimu ir darbe su jaunimu, į stovyklos organizacinę grupę įtraukti kompetetingi žmonės dalinsis gerąja praktika, o tai sudarys sąlygas veiklos efektyvumui ir kokybės užtikrinimui.	
Planuojami kiekybiniai rezultatai	
<i>Rodiklis (veiklos kiekybinis įvertinimas)</i>	<i>Kiekybinė rodiklio išraiška</i>
Stovyklos dalyvių skaičius	30

Užsiėmimų trukmė (val.)	24
Stovyklos dalyvių pristatymai mokyklose	5
Organizacinės komandos žmonių skaičius	6

4 lentelė. Projekto kiekybiniai ir kokybiniai rezultatai (sudaryta darbo autoriaus pagal projekto idėją)

Veiklų grafikas:

- 1) paruošiamasis projekto etapas - liepos mėn.;
- 2) organizacinės komandos atrankos vykdymas - liepos mėn.;
- 3) konkrečios stovyklos datos derinimas su profesionaliais kaskadininkais, programos parengimas - liepos mėn.;
- 4) informacijos apie stovyklą paskelbimas, visuomenės informavimas, registracija į stovyklą – liepos mėn.;
- 5) stovyklos organizavimas - rugpjūčio mėn.;
- 6) stovyklos refleksija su kaskadininkais ir organizacine komanda - rugpjūčio mėn.

Programos tęstinumo užtikrinimas. Organizacijos misija yra sukurti socialinę erdvę mokyklinio amžiaus vaikams, kurioje būtų ugdomos bei skatinamos moksleivių saviraiškos kompetencijos. Norint, kad Vilniaus miesto jaunas žmogus turėtų pasirinkimą, saviraiškos laisvę jį reikia įtraukti į veiklas, kurios jam dar nebūnant visuomeniškai aktyviu yra įdomios, kursto jo smalsumą, nes tik tuomet galimas kryptingas asmenybės tobulėjimas, atsakingo ir motyvuoto visuomenės nario ugdymas. Būtent dėl šių priežasčių planuojamas programos tęstinumas, nes norint, kad tiek Organizacijos vykdomos veiklos būtų įgyvendinamos efektyviai, tiek Vilniaus mokyklinio amžiaus jaunimo įsitraukimas į visuomeninę veiklą būtų tikslingas ir įdomus patiems paaugliams programos tęstinumas yra labai svarbus, nes kiekvienais metais mokyklose vyksta kartų kaita ir norint užtikrinti tinkamas veiklas, organizacijos darbuotojų kompetencijas veiklų su jaunimu vykdymui tokio pobūdžio stovyklos yra tinkama, netradicinė priemonė.

Maža to, įgyta patirtis įgyvendinant programą leis profesionaliai ją panaudoti ateities perspektyvoms siekiant organizacijos tikslų.

Projekto įgyvendinimui reikalingos investicijos, finansavimas, todėl 5 lentelėje pateikta detali informacija apie planuojamas projekto išlaidas.

Eil. nr.	Išlaidų paskirtis	Išlaidų detalizavimas	Bendra programos suma (EUR)
1.	Autorinis atlyginimas projekto vadovui	Vienas žmogus, atsakingas už veiklų įgyvendinimą ir jų koordinavimą	300
2.	Autorinis atlyginimas kaskadininkams	Kompleksiniai užsiėmimai – 24 val. (4 kaskadininkai x 6 val.) Viena val. – 30 € Viso: 24 val. x 30 € = 720 €	720
3.	Stovyklos patalpų – angaro nuoma	Angaro nuoma užsiėmimams vykdyti 4 d. x 300 Lt = 1200 Lt	1200
4.	Maitinimo paslaugos	4 d. stovykla: pusryčiai 2,50 €/žm., pietūs 5 €/žm. 30 žm. x 30 Lt = 900 €	900
6.	Kaskadinių triukų inventoriaus nuoma	1 d. – 300 € Viso: 4 d. x 300 € = 1200 €	1200

7.	Kitos prekes	Kavos pertraukos: 8 pertraukos x 30 € = 240 €; Kanceliarines prekės: 4 d. x 15 € = 60 €	300
		Iš viso	4620

5 lentelė. Detali informacija apie planuojamas projekto išlaidas (sudaryta darbo autoriaus pagal projekto idėją)

Šis projektas yra “pilotinis” - bandomasis, ir skirtas Vilniaus miesto savivaldybės jaunimui, siekiant formuoti kaskadininkų sporto politikos pagrindą ir kurti ugdymo politikos praktiką. Vilniaus miesto mastas pasirinktas dėl demografinių ir socialinių priežasčių, nes būtent šioje teritorijoje gyvena daugiausiai gyventojų ir ryškiausiai susiduriama su švietimo/užklausinės veiklos problemomis. Atlikus teorinę ir praktinę analizę galima teigti, kad šis pilotinis projektas yra rekomendacija kaskadininkų sporto politikos formavimui ir įgyvendinimui Lietuvoje. Regioninis lygmuo pasirinktas neatsitiktinai, o siekiant nuosekliai ir argumentuotai formuoti kaskadininkų sporto politiką, pradedant nuo didžiausią populiaciją turinčio regiono šalyje. Įgyvendinus šį projektą ir siekiant užtikrinti jo tęstinumą kasmet, kaip savyklą, supažindinančią jaunimą su kaskadininkų sportu, yra siūloma pritraukti užsienio ir Lietuvos kapitalą investicinio projekto įgyvendinimui, t.y. kaskadininkų mokyklos Lietuvoje įkūrimui. Žinoma, svarbu pastebėti, kad prieš investicijų paiešką yra būtina atlikti nuoseklią analizę, koncentruotai išanalizuoti kitų šalių mokyklų pavuzdžius, pasirinkti tinkamą verslo modelį ir suformuoti teigiamą požiūrį visuomenėje apie kaskadininkų sportą – tik tuomet tikėtina projekto sėkmė.

IŠVADOS

1. Išnagrinėjus Lietuvos ir užsienio šalių autorių darbus, galima teigti, kad sportas yra gerai žinoma žmogaus fizinio aktyvumo veikla, kuri svarbi emocinei, fizinei sveikatai ir veikia kaip socialinės gerovės rūšis. Tiems, kurie užsiima sportu, dalyvauja sporto politikos formavime ir įgyvendinime, sportas turi tiesioginę vidinę reikšmę ir ši reikšmė yra svarbi kaip socialinio gėrio išraiška. Sporto vaidmuo svarbus valstybėje yra ekonomikos, švietimo, sveikatinimo, bendruomenės ugdymo, tarptautinio bendradarbiavimo ir socialinėje veiklose. Visose pasaulio valstybėse sportas užima itin svarbią vietą - yra svarbus socialinis reiškinys, nes skatina piliečius būti aktyviais visuomenės nariais. Sveikas, sportiškas žmogus yra siejamas su darbo jėga ir pajėgia darbo rinką, o tai yra vienas iš pagrindinių stiprios ekonomikos faktorių. Žinoma, stipri ekonomika garantuoja politikos stabilumą ir visuomenės pasitikėjimą. Vadinasi, sporto svarba visuomenei ir politikai yra didelė, sporto tema yra aktuali visose pasaulio šalyse, vyriausybės suinteresuotos formuoti strategiškai tikslingą sporto politiką ir efektyviai ją įgyvendinti.
2. Kiekvienos šalies sporto politikos formavimo pagrindas yra efektyvus administravimas ir sistemos valdymas, kuris turi būti paremtas teisės aktų rengimu, jų įgyvendinimu. Svarbiausi sporto politiką formuojantys teisės aktai Lietuvoje yra Kūno kultūros ir sporto įstatymas, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Sporto chartija, Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas ir Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas, kurie remiasi, turi sąsajas su tarptautinių organizacijų, Europos Sąjungos teisės aktais ir Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotomis tarptautinėmis sutartimis. Pastebėtas pagrindinis faktorius, lemiantis sporto įgyvendinimą valstybėje – šalies politinės daugumos valdžioje programa, vykdoma politika ir prioritetų skirstymas. Europos Sąjungos institucijos vaidina labai svarbų vaidmenį formuojant Lietuvos sporto politiką, tačiau ryški valstybės narės autonomija politikos įgyvendinime. Svarbiausias Europos Sąjungos teisės aktas sporto politikoje yra Baltoji knyga dėl sporto, o pati aktyviausia institucija sporto srityje yra Europos Komisija. Apibendrinant sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, atsakomybės yra skirstomas kompetencijomis, kur kiekviename iš organų yra priimami sprendimai, vienaip ar kitaip darantys įtaką bendrai politikos kryptčiai.
3. Išanalizavus kaskadininkų sporto ugdymo ir draudimo politiką Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje pastebėti ryškūs skirtumai tarp šalių praktikos. Lietuvos atvejis unikalus, nes

atlikus analizę pastebėta, kad Lietuvoje nėra kaskadininkų ugdymo politikos, o draudimo politika nėra specializuota. Jungtinėje Karalystėje yra išvystyta kino pramonė, egzistuoja kaskadininkų paklausos ir paisūros santykis, tačiau konkurencija tarp kaskadininkų yra didelė. Esamą konkurenciją patvirtina kaskadininkų kompetencijų skirstymas į A, B, C, D ir E kvalifikacijas, nes šioje šalyje kaskadininkų rinka yra stipriausia ir yra poreikis išskirti kvalifikacijas, patirtį ir žinias. Ugdymo politikoje Jungtinėje Karalystėje aktyviausiai dalyvauja Londono kaskadininkų mokykla, kuri yra pagrindinis subjektas formuojantis ir įgyvendinantis ugdymo ir draudimo politiką. Atlikus draudimo politikos analizę išryškėjo, kad Jungtinės Karalystės yra šalis, kuri turi kaskadininkų draudimo politikos tradicijas, susiformavęs individualus kaskadininkų draudimas, o draudimo kompanija „Front Row“ aktyviai dalyvauja formuojant draudimo politiką. Naujoji Zelandija tiek draudimo politikos, tiek kaskadininkų ugdymo politikoje yra aktyvūs. Vyrauja pagrindiniai politikos objektai, užimantys tvirtas pozicijas tiek nacionalinėje tiek globalioje rinkoje. Naujosios Zelandijos kaskadininkų mokykla populiari ir žinoma visame pasaulyje, dirbanti kvalifikacijos kėlimo, seminarų, mokymų metodika. Svarbu tai, kad šios šalies patirtis yra geras pavyzdys kitoms šalims, kuriose formuojasi kaskadininkų bendruomenės ir yra potencialas kompetetingų mokyklų kūrimuisi.

4. Atsižvelgiant į tai, kad po atlikos kaskadininkų ugdymo ir draudimo politikos analizės išsiaiškinta, kad Lietuvoje nėra kaskadininkų ugdymo politikos, o draudimo politika nėra specializuota, atlikta Lietuvos kaskadininkų sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo atvejo studija. Atvejo studijos metu atlikta kaskadininkų apklausa, kurios rezultatai išryškino pagrindines vertybes kaskadininkų sporte, kurios turėtų būti pagrindinės vertybės formuojant šios profesijos sporto politiką Lietuvoje. Atliktas tyrimas identifikavo kaskadininkų sporto politikos pagrindą – tai gyvenimo kokybės užtikrinimas, sveika gyvensena ir fizinis pasirengimas, o draudimo politika, rizikų šiame sporte suvaldymas yra priemonės užtikrinti kaskadininkų kokybišką gyvenimą. Atvejo studija nurodė kryptį, kuri yra paremta profesionalių kaskadininkų gyvenimo kokybės filosofija.
5. Lietuvos atvejo studijai ir kaskadininkų sporto politikos formavimui reikalingas praktinis pagrindimas, paremtas ugdymo ir gyvenimo kokybės gerinimo principų taikymais. Būtent todėl parengtas kaskadininkų stovyklos pilotinis projektas. Atlikus teorinę ir praktinę analizę galima teigti, kad šis pilotinis projektas yra rekomendacija kaskadininkų sporto politikos formavimui ir įgyvendinimui Lietuvoje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Basic Plan for the Promotion of Sports (2000).
2. Beccarini, C.,(2000). Universiteto ryšiai su sporto organizacijomis. Tęstinio ugdymo svarba sporto ir rekreacijos administratoriams: tarptautinio seminaro pranešimų medžiaga (p.35-40). Kaunas:LKKA.
3. Beleckienė, G., Murphy, C.,Dienys, V. ir kt.(2008). Sporto sektoriaus studija. Darbuotojų ir jų kvalifikacijos kaitos prognozių tyrimo ataskaita. Profesinio mokymo metodikos centras.
4. Bučinskas, A.,Pauliukevičiūtė, A.,Raipa, A. Strateginis planavimas kultūros politikos įgyvendinimo kontekste.2009.
5. Council of Europe: Sport <http://www.coe.int/T/dg4/Sport/Default.en.asp>. [žiūrėta 2012.11.09].
6. Dallermassl. K.et al.(2008). Physical Education and Sport Education in European Union. Paris: Editions Revue EP.
7. Dwyer, L., Fredline, L.(2008). Special Sport Events – Part II. Journal of Sport Managment, Vol.22, Issue 5 (July),p.495 – 500.
8. ES fizinio aktyvumo gairės. 2008 m. spalio 10 d., Briuselis, Rekomenduojami politiniai veiksmai, skirti remti sveikatą gerinantį fizinį aktyvumą Priimta ES sporto ir sveikatos darbo grupės 2008 m. rugsėjo 25 d. posėdyje Patvirtinta ES valstybių narių sporto ministrų 2008 m. lapkričio 27–28 d. susitikime Bjarice
9. European Commission Sport.Commission's public online consultation on sport http://ec.europa.eu/sport/news/news495_en.htm [žiūrėta 2012.11.09].
10. Europos Komisija.Baltoji knyga dėl sporto.2007.< http://ec.europa.eu/sport/documents/white-paper/whitepaper-short_lt.pdf> [žiūrėta 2013.01.30].
11. Europos Komisijos Baltoji knyga dėl sporto (2007).

12. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 291/2003/EB, 2003 m. vasario 6 d. „Dėl 2004 m. paskelbimo Europos švietimo per sportą metais“
13. EZUS Lyon – 1, European Observatoire of Sport and Employment (EOSE) and European Network for Sport Sciences, Education and Employment (ENSSEE) (2004) Vocasport: Vocational Education and Training in the Fields of Sport in the European Union: situation, trends and outlook.Brussels: European Commission.
14. Ferkins, L.,(2007). Sport Governance: Developing Strategic Capability in National Sport Organisations. Summary of PhD research.
15. <file:///C:/Users/Downloads/Pred-Physact.pdf> (žiūrėta 2014.01.23)
16. Government Offices of Sweden. National Sports Policy. <http://www.sweden.gov.se/sb/d/9352> [Žiūrėta 2012-10-21].
17. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:42012Y1219%2802%29> (žiūrėta 2014.01.23)
18. <http://www.kksd.lt/index.php?3759351161#> (žiūrėta 2014.03.01)
19. <http://www.kksd.lt/index.php?4005697567>. [žiūrėta 2013.01.22].
20. <http://www.ltok.lt/olimpinis-sajudis/olimpines-organizacijos/> [žiūrėta 2014.01.20].
21. <http://www.mext.go.jp/english/news/2000/09/000949a.htm> [žiūrėta 2012.05.22].
22. <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/169113/0047106.pdf> [Žiūrėta 2012-05-22].
23. http://www.sportinfo.lt/dokumentai/periodiniai_leidiniai/sp_mokslas/SM_2005-4.pdf (žiūrėta 2014.03.01)
24. <http://www.stat.gov.lt/lt/?PHPSESSID=9ea2deac25d459ff9990b56a3ada3c20>
25. <http://www.teachernet.gov.uk/teachingandlearning/subjects/pe/nationalstrategy/> [žiūrėta 2010-05-22].
<http://www.vrm.lt/go.php/Kuno-kultura-ir-sportas566> [žiūrėta 2013.01.17].
26. <http://www.vvsb.lt/index.php/jaunimo-sveikata> [žiūrėta 2013.02.13].

27. http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=108916&p_k=1 [žiūrėta 2012.12.20].
28. Internetinis puslapis www.olimpiada.lt
29. Jankauskienė, R.,(2008). Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo strategija: kūno kultūra ar kūno kultas? *Medicina*, Nr.44(5).
30. Kleiva., A. Olimpinės žaidynės. www.kleiva.lt [žiūrėta 2012.12.17].
31. Konferencija "Valstybės sporto politika: problemos ir sprendimo būdai" (2007).
32. Kuklys, V., Blauzdys, V.,(2000). Kūno kultūros teorijos ir metodikos terminai bei sąvokos.p.36.
33. Kūno kultūros ir sporto aktualijos. (2007). Nr. 1. <http://www.kksd.lt/index.php?491769463>
34. Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės(1996). Lietuvos kūno kultūros ir sporto istorija.
35. Kūno kultūros ir sporto departamento tinklalapis. www.kksd.lt
36. Lietuvos kūno kultūros ir sporto valstybinio valdymo raida.Vilnius,2010.
37. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas 1995 m. gruodžio 20 d. įstatymas Nr.I-1151 (Žin., 1996, Nr.9-215; 2008, Nr.47-1752).
38. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas 2008 m. balandžio 17 d. Nr. X-1501.
39. Lietuvos Respublikos Seimo 2008m. kovo 17d. nutarimas „Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas“. *Valstybės žinios*.2008.Nr X-1501.
40. Lietuvos Respublikos Seimo 2011m. kovo 24d.nutarimas Nr.XI-1296”Dėl 2011-2020 metų valstybinė sporto plėtros strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*.2011, Nr. 41-1942.
41. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas„Dėl 2011–2020 metų valstybinės sporto plėtros strategijos patvirtinimo”.
42. Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų Ministerija.Kūno kultūra ir sportas.2012.

43. Lietuvos Respublikos Vyriausybės. 2012 m. gegužės 27 d. nutarimas „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo pakeitimo“. Žin. Nr. 155-8010.
44. Lietuvos statistikos departamentas.
45. Lietuvos Tautinis Olimpinis Komitetas. www.ltok.lt
46. Luobikienė J. Sociologija : bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika : mokomoji knyga. – Kaunas : Technologija, 2000
47. Mavrommatis, M. (2007). Europos parlamento kultūros ir švietimo komitetas. Pranešimo projektas dėl Baltosios knygos dėl sporto.
48. Ministry of Education and Culture (Finland). <http://www.minedu.fi/OPM/?lang=en> [Žiūrėta 2012-05-22].
49. Ministry of Health, Youth and Sports. Missions „youth, sports and voluntary sector—. 2007. http://www.jeunesse-sports.gouv.fr/IMG/pdf/plaquette_anglais.pdf [Žiūrėta 2012-05-22].
50. Mokslo ir studijų departamentas prie Švietimo ir mokslo ministerijos. (2001). Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga. p. 17-28.
51. Montel, J. (Amnyos), Waelbroeck-Rocha, E. (2010). The different funding models for grassroots sports in the EU. Conference on sustainable funding models for grassroots sports in the Internal Market, Brussels. http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/sport_en.htm) [Žiūrėta 2013-02-16].
52. National Physical Education, School Sport and Club Links Strategy.
53. Petry, K., Froberg, K., Madella, A. (2006). Thematic Network Project AEHESIS. Aligning a European higher education structure in sport science. Report of the Third Year. German Sport University Cologne.
54. Poderys, J. (2002). Sporto mokslas: mokslo funkcijos ir sporto mokslo plėtra Lietuvoje. Sporto mokslas. Nr. 2 (28)
55. Profesinio mokymo metodikos centras. Sporto sektoriaus studija. Darbuotojų ir jų kvalifikacijos kaitos prognozių tyrimo ataskaita. 2008, p. 13.

56. Reaching Higher: Building on the Success of Sport 21 (2007).
57. Skarbalius, A. (2000). Kodėl Lietuvos sporto mokslą labiau pripažįsta pasaulis? Sporto mokslas. Nr. 2 (20).
58. Skurvydas, A. (1996). Sporto mokslas: funkcijos, turinys, plėtotė. Mokslas ir gyvenimas. Nr. 1.
59. Stonkus, S.(2002).Sporto terminų žodynas.Kaunas:LKKA.
60. Tamošauskas, P.(2007). Kūno kultūros raidos tendencijos Lietuvos universitetinėse aukštosiose mokyklose. Santalka. Edukologija, T. 15, Nr. 2.
61. Valantinienė, I., Eidukaitienė, L. (2007). Sporto vadybininkų profesinės karjeros pasirinkimą lemiantys veiksniai ir asmeninės savybės. Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas.
62. Valstybinė mokesčių inspekcija. www.vmi.lt
63. Valstybinio audito ataskaita dėl kūno kultūros ir sporto departamente prie Lietuvos Respublikos vyriausybės atlikto finansinio (teisėtumo) audito rezultatų, 2009 m. birželio 1 d. Nr. FA-P-50-5-69.
64. Vilniaus sveikatos biuras. www.vvsb.lt
65. Vilniaus visuomenės sveikatos biuras.vaikų ir jaunimo sveikata. 2009.
66. Žilinskas, J.,Lietuvos olimpiečiai.1996.

Ereminienė I. Sporto politikos įgyvendinimas: kaskadininkų sporto atvejis ES (Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje) ir Naujojoje Zelandijoje / ES politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas Prof. habil. dr. V. K. Paulikas – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų institutas, 2015 - 60 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas sporto politikos ES (Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje) ir Naujojoje Zelandijoje įgyvendinimas. Pagrindinis dėmesys skiriamas kaskadininkų sporto politikos įgyvendinimui šiose šalyse. Iškelta kaskadininkų politikos Lietuvoje įgyvendinimo problema bei pateikti siūlymai, kaip šią problemą galima spręsti. Pirmoje darbo dalyje pristatoma sporto svarba visuomenei ir valstybei teoriniame kontekste. Antroje darbo dalyje analizuojama esama situacija sporto politikos įgyvendinime Lietuvoje. Trečioje darbo dalyje nagrinėjama Europos Sąjungos suformuota praktika sporto srityje. Ketvirtoje darbo dalyje atlikta kaskadininkų sporto politikos analizė Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje draudimo politikos ir ugdymo politikos požiūriais. Paskutinė darbo dalis skirta Lietuvos kaskadininkų sporto politikos atvejo studijai, kurioje interviu ir anketinės apklausos metodų pagalba identifikuotos svarbiausios politikos kryptys, prioritetai bei suformuotos rekomendacijos.

Pagrindiniai žodžiai: sporto politika ir įgyvendinimas, kaskadininkų sportas, draudimo politika, ugdymo politika.

Ereminienė I. Sport policy implementation: stunt sport in EU (Lithuania, United Kingdom) and New Zealand / Master's work in EU policy and administration. Supervisor prof. hab. dr. . V. K. Paulikas – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Institute of Political Science, Mykolas Romeris University, 2015 – 60 p.

ANOTATION

Master thesis analyzes the sport policy implementation of the EU (Lithuania, the United Kingdom) and the New Zealand. Final paper focuses on stunt sport policy implementation in these countries. There is raised the stunt policy implementation of Lithuania problem and present suggestions on how it can be solved. The first part of the paper in theoretical point of view presents the importance of the sports for society and the state. The second part analyzes the current situation of sports policy of the Lithuania. The third part deals with the European Union practice of the sport. In the fourth part of the paper is analysis of the stunt sport policy of Lithuania, United Kingdom and New Zealand through insurance policy and education policy view. The last part is devoted to the case study of Lithuanian stunt sport policy where by interview and questionnaire survey methods are the findings of the key priorities of the stunt policy and recommendations for policy implementation.

Key Words: sport policy and implementation, stunt sport, insurance policies, educational policies.

Ereminienė I. Sporto politikos įgyvendinimas: kaskadininkų sporto atvejis ES (Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje) ir Naujojoje Zelandijoje / ES politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas Prof. habil. dr. V. K. Paulikas – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų institutas, 2015 - 60 p.

SANTRAUKA

ES politikos ir administravimo magistro darbo tema yra aktuali, nes kiekviena šalis, sąjunga formuoja sporto politiką ir yra suinteresuota jos tikslingu įgyvendinimu. Sporto šakų skaičius nuolat augo, tobulėjant visuomenei, atsirandant naujiems reiškiniams, veikloms atsirasdavo ir naujos sporto šakos. Vienas iš tokių pavyzdžių yra kaskadininkų sportas, kuris atsirado kartu su kino pramone. Lietuvos kino industrija kasmet plečiasi, o 2014-ųjų sausio 1 d. Lietuvoje įsigaliojusi Pelno mokesčio lengvata, kuri užtikrins kino industrijos augimą ir darbo paklausos didėjimą šioje srityje.

Darbe analizuojamas kaskadininkų sporto politikos įgyvendinimas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje. Darbo problema - kaip formuojama ir įgyvendinama kaskadininkų sporto politika Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje? Šio darbo tikslas - remiantis mokslinė literatūra ir teisės aktais įvertinti kaskadininkų sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje. Uždaviniai: apibūdinti sporto svarbą visuomenei ir politikai, išanalizuoti sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, išanalizuoti kaskadininkų sporto draudimo ir ugdymo politiką Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje bei alikti Lietuvos kaskadininkų sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo atvejo studiją.

Magistro baigiamajame darbe naudojami literatūros analizės, teisės aktų analizės, interviu, anketinės apklausos, atvejo analizės metodai.

Pirmoje darbo dalyje, remiantis mokslinė literatūra pristatoma sporto svarba visuomenei ir valstybei. Antroje darbo dalyse, remiantis teisės aktais, analizuojama esama situacija sporto politikos įgyvendinime Lietuvoje, pristatoma vykdoma politika ir prioritetų skirstymas formuojant politiką. Trečioje darbo dalyje analizuojama Europos Sąjungos suformuota praktika sporto srityje. Ketvirtoje darbo dalyje atlikta kaskadininkų sporto politikos analizė Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje.

draudimo politikos ir ugdymo politikos požiūriais ir praktika. Atlikta analizė parodė, kad Lietuvoje susiformavusios aiškios kaskadininkų sporto politikos nėra, yra tik neformali, nestandartizuota ir nereglamentuota veikla ir, norint pateikti konkrečias rekomendacijas politikos formavimo pagrindui reikalingi tolimesni tyrimai. Atsižvelgiant į tai, penktoji dalis skirta atvejo studijai, kurioje interviu ir anketinės apklausos metodų pagalba identifikuotos svarbiausios politikos kryptys, prioritetai bei suformuotos rekomendacijos.

Atlikus vertinimą galima teigti, kad tarp kaskadininkų sporto ugdymo ir draudimo politikos Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Naujojoje Zelandijoje pastebėti ryškūs skirtumai. Lietuvos atvejis unikalus, nes atlikus analizę pastebėta, kad Lietuvoje nėra kaskadininkų ugdymo politikos, o draudimo politika nėra specializuota. Rekomendacijose pateikiamas kaskadininkų politikos Lietuvoje formavimui ir politikos įgyvendinimo užtikrinimo pasiūlymas, kuris užtikrintų kaskadininkų sporto vystymąsi ir populiarinimą.

Ereminienė I. Sport policy implementation: stunt sport in EU (Lithuania, United Kingdom) and New Zealand / Master's work in EU policy and administration. Supervisor prof. hab. dr. . V. K. Paulikas – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Institute of Political Science, Mykolas Romeris University, 2015 – 60 p.

SUMMARY

The topic of EU Policy and Administration master final paper is relevant because each country, the union shape sport policy and are interested in its targeted implementation. The number of sport fields has grown steadily. New sport kind of sports appears by the development of society, the emergence of new phenomena. Stunt sport is a good example, which came along with the film industry. Lithuanian film industry is expanding every year and on the 1st of January, 2014 Lithuania enacts tax relief which will ensure the growth of the film industry and will increase the demand for labor forces in this field.

The paper analyzes the stunt sport policy implementation in Lithuania, United Kingdom and New Zealand. The main problem of the thesis - how stunt sport policy designed and implemented in Lithuania, United Kingdom and New Zealand? The aim of this paper - stunt sport policy making and implementation of Lithuania, United Kingdom and New Zealand based on the scientific literature and evaluate legislation. Objectives: to describe the importance of sport in society and politics, to analyze the sport policy-making and implementation of Lithuania and the European Union, to analyze the stunt sport insurance and education policy in Lithuania, United Kingdom, New Zealand and to fulfill stunt sport policy-making and implementation case study of Lithuania.

The master thesis consist literature analysis, legislative analysis, interviews, questionnaire survey, and case analysis.

In the first part of the thesis based on the scientific literature is presented the importance of sport for public and the state. According to law the second part analyzes the current situation of sports policy of Lithuania, presents the policies and priorities of the policy making. The third part analyzes the practice of the European Union in the field of sports. The fourth part of the work analyzes stunt sport policy in Lithuania, United Kingdom and New Zealand by insurance policy and education policy practice

approaches. The analysis showed that Lithuania does not have a clear stunt sport policy, but there are informal, non-standardized and unregulated activities. On purpose to make specific recommendations for policy-making it was needed in the fifth part of the master theses to fulfill the case study. In regard of it in the fifth part of the paper according to interviews and a questionnaire survey methods there are identified key policies, priorities and recommendations.

To summarize between Lithuania, United Kingdom and New Zealand stunt sport policies of education and insurance are clear differences. Lithuanian case is unique because analysis showed that there is no stunt education policy and the insurance policy is not specialized. At the end there are presented recommendations for the stunt sport policy-making and implementation what would ensure development and popularity of stunt sport in Lithuania.

KASKADININKŲ GYVENIMO KOKYBĖS ANKETA

BENDRI DUOMENYS (prašome pažymėti pasirinktus atsakymus)

1.	Lytis:	– vyras; – moteris
2.	Amžius:	– 18-28; – 29-40; – 41-60; – 60 ir daugiau.
3.	Jūsų išsilavinimas:	– pradinis; – nebaigtas vidurinis; – vidurinis; – aukštesnysis; – aukštasis.
4.	Jūsų socialinė grupė:	– darbuotojas; – tarnautojas; – studentas; – pensininkas.
5.	Ar galite sakyti, kad Jūsų sveikata yra:	– puiki; – nebloga; – labai gera; – bloga; – gera.
6.	Kaip pasikeitė Jūsų sveikata, palyginti su buvusia prieš metus:	– daug geresnė nei prieš metus; – panaši, kaip ir buvo; – daug blogesnė nei prieš metus; – truputį geresnė nei prieš metus; – truputį blogesnė nei prieš metus.

SVEIKATA IR KASDIENINĖ VEIKLA

7. Ar Jūsų sveikata riboja šią veiklą? <i>(pašome pažymėti vieną langelį kiekvienoje eilutėje)</i>	TAIP, LABAI RIBOJA	TAIP, TRUPUTĮ RIBOJA	NE, NERIBOJA VISAI
--	-----------------------------------	-------------------------------------	-----------------------------------

energinga veikla, tokia kaip bėgimas, sunkių daiktų kėlimas, dalyvavimas įtemptame sporte			
vidutinio sunkumo veikla, tokia kaip stalo perstūmimas, valymas dulkių siurbliu			
kėlimas ir nešimas maisto prekių			
lipimas laiptais kelis aukštus			
lipimas laiptais vieną aukštą			
pasilenkimas, klūpojimas ar stovėjimas			
jimas daugiau nei 1,5 km			
jimas 0,5 km			
ėjimas 100 m			
prausimasis ir apsirengimas			

8. Ar per pastarąsias keturias savaites Jums buvo kokių nors žemiau išvardytų atvejų, susijusių su darbu ar kita reguliaria kasdiene veikla dėl fizinės sveikatos? (prašome atsakyti TAIP arba NE į kiekvieną klausimą)	TAIP	NE
mažiau laiko praleidžiate veikloje		
atlikote mažiau negu norėtumėte		
apribojote veiklą		
iškilo sunkumų atliekant veiklą		

9.	Ar Jūsų fizinė sveikata ir/ar emocinės problemos trukdė Jums bendrauti su šeima, draugais, kaimynais ar kitomis žmonių grupėmis per pastarąsias keturias savaites? (prašome pažymėti vieną langelį)	– visiškai netrukdė; – gana nemažai trukdė; – nedaug trukdė; – ypatingai trukdė; – vidutiniškai trukdė.
10.	Kokio intensyvumo būdavo kūno skausmai per	– skausmų nebuvo;

	pastarąsias keturias savaites? <i>(prašome pažymėti vieną langelį)</i>	– vidutinio intensyvumo; – labai silpni; – stiprūs; – silpni; – labai stiprūs.
11.	Kaip per pastarąsias keturias savaites skausmas pertraukė Jūsų normalų darbą? <i>(prašome pažymėti vieną langelį)</i>	– skausmų nebuvo; – gana nemažai; – labai nedaug; – ypatingai; – vidutiniškai.

EMOCIJOS

12. Šie klausimai yra apie Jūsų savijautą ir kaip Jūs ją apibūdintumėte per paskutinį mėnesį?
(kiekvienam klausimui pažymėkite po vieną atsakymą)

Kaip dažnai per pastarąjį mėnesį:	Visada	Dažniausiai	Kartais	Retkarčiais	Retai	Niekada
jautėte gyvenimo pilnatvę?						
buvote labai nervingas?						
jautėtės tokios blogos nuotaikos, kad niekas negalėjo Jūsų pralinksminti?						
jautėtės ramus ir taikus?						
jurėjote daug energijos?						
jautėtės nuliūdes ir niūrus?						
jautėtės išsisėmę?						
buvote laimingas žmogus?						
jautėtės pavargęs?						
Jūsų sveikata apribojo Jūsų socialinę veilą (kaip draugų ar artimųjų giminių lankymas)?						

BENDRA SVEIKATA

13. Prašome parinkti atsakymą, kuris geriausiai išreiškia, teisingas ar klaidingas Jums yra kiekvienas iš šių teiginių: <i>(kiekvienam klausimui pažymėkite po vieną atsakymą)</i>	Tiksliai teisingas	Dažniausiai teisingas	Nesu įsitikinęs	Dažniausiai klaidingas	Tiksliai klaidingas
Man atrodo, kad aš labiau linkęs sirgti negu kiti žmonės					
Aš esu toks sveikas, kaip ir kiti mano pažįstami					
Aš manau, kad mano sveikata blogės					
Mano sveikata puiki					